

ספר שלישי
מימי בית שני

הוֹלְכִים וְשׁוֹבִים

* הַשְּׁלֵשָׁה*

וַיְהִי כִי הִחְרִיב נְבֻכַדְנֶצַּר אֶת יְרוּשָׁלַיִם וַיִּגַּל אֶת שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל לְאַרְצוֹ, עָשָׂה צֶלֶם זָהָב, נִבְהוּ שְׁשִׁים אֲמָה וּרְחֵבֵי שֵׁשׁ אַמּוֹת וַיִּקַּם אוֹתוֹ לְאֱלֹהִים בְּבִקְעַת דּוֹרָא. וַיִּתֵּן צוֹ בְּכָל מְדִינַת מְלֻכּוֹתָיו, כִּי יִבְאוּ קָלֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְהַצֵּלֶם וּלְהַקְרִיב לוֹ קִרְבָּנוֹת. וְאִשֶׁר לֹא יִשְׁמַע אֶת דְּבַר הַמֶּלֶךְ וּמִצְוֹתָיו — אֶתֵּת דָּתוֹ לְהַשְׂרֹף בְּאֵשׁ.

וַיְהִי אִזְּ כַּחֲצַר הַמֶּלֶךְ שְׁלֹשָׁה נְעָרִים מְבֵנֵי הַגּוּלָה, וְשֵׁמֶם חַנְּנִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל וְעִזְרִיָּה, וַיִּשְׂרְתוּ לַמֶּלֶךְ, וַיִּשֶׂם לָהֶם שְׁמוֹת בְּשֵׁפֶת. כָּל — לְחַנְּנִיָּה קָרָא שְׂדֵרְךָ, לְמִיִּשְׂרָאֵל מִיִּשְׂרָאֵל וְלְעִזְרִיָּה עֶבֶד נְנוּ; וּלְהַנְעָרִים הָאֵלֶּם נָתַן אֱלֹהִים מַדַּע וְהַשְׁכִּיל, וַיְבִיטוּ בַסֵּפֶר וּבַחֲכָמָה; וְגַם עָבְדוּ אֶת אֱלֹהֵי אֲבוֹתָם, וְלֹא הִתְגַּאֲלוּ בַפְתִּיבֵג הַמֶּלֶךְ.

וַיִּגִּידוּ לְנְבֻכַדְנֶצַּר: שְׁלֹשֶׁת עֲבָדֶיךָ, שְׂדֵרְךָ, מִיִּשְׂרָאֵל וְעֶבֶד נְנוּ, אֵינָם שׁוֹמְעִים לְמִצְוֹתֶיךָ וְלֹא יִשְׁתַּחֲוּוּ לְצִלְמֶיךָ. וַיֵּצֵא נְבֻכַדְנֶצַּר וַיְבִיאוֹם לִפְנֵי וַיֹּאמֶר לָהֶם: מַדּוּעַ אַתֶּם עוֹבְרִים עָלַי פְּקוּדֹתַי וְאֹמְרֵי כִּי הַטֵּרֶם תִּדְרְעוּ, כִּי בְנַפְשְׁכֶם הַדְּבַר? וַיַּעֲנוּ אוֹתוֹ לֵאמֹר: חֲלִילָה לָנוּ לְעֹזוֹב אֶת אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת לְמַעֲשֵׂי בְשָׂר־זָרִים. וַיִּקְצוּף נְבֻכַדְנֶצַּר עֲלֵיהֶם וּמַחְזָה פְּנֵי נְהַפֵּךְ לְמִשְׁחִית. וַיֵּצֵא לְהַבְעִיר אֶת אֵשׁ הַכְּבִשָּׁן אִשֶׁר לוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים, וַיִּתֵּן צוֹ לְעֶבְדֵיזְלָאָסוֹר אֶת שְׁלֹשֶׁתָם וּלְהַשְׁלִיךְ אוֹתָם אֶל הָאֵשׁ הַבוֹעֶרֶת.

וַיֵּאֲסֹפוּ הַטּוֹן רַב לְרֵאוֹת בְּמַחְזָה; וַיֵּאֲסְרוּ חַנְּנִיָּה, מִיִּשְׂרָאֵל וְעִזְרִיָּה בְּשִׁמְלוֹתָם וּכְתָנֹתָם וּמַגְבָּעֹתָם וַיִּשְׁלִיכוֹם לְתוֹךְ הַכְּבִשָּׁן. וַתֵּצֵא אֵשׁ מִן הַכְּבִשָּׁן, וַתִּשְׂרֹף אֶת הַמְּשֻׁלְכִים אוֹתָם. וַיִּזְרַקְטֵי שׁוֹר הַבְּרָד בְּקֶשֶׁת לְמַהֵר לְתוֹךְ הַכְּבִשָּׁן וּלְצַנֵּנוּ, לְמַעַן יִצְלְלוּ הַשְּׁלֵשָׁה; וַיַּעַן גְּבַר־יִשְׂרָאֵל הַמֵּלֶאךָ אוֹתוֹ: אַתָּה שׁוֹר בְּרָד, וּמִים מְכֻבִּים אֵשׁ, וְלֹא אוֹת רַב יֵהִיֶה הַדְּבַר; הִנֵּה אוֹתִי, שׁוֹר שֶׁל אֵשׁ, לְהַצִּילֵם. אֲמַר לוֹ הָאֱלֹהִים לְגְּבַר־יִשְׂרָאֵל: לֵךְ רַד. וַיִּרְדּוּ וַיִּצִּילֵם.

וַיִּרְאוּ הָאֲנָשִׁים מִסְכֵּיב אַרְבַּעָה אֲנָשִׁים מְטִיילִים בְּאֵשׁ, שֶׁעַד וַיֵּאֲשֶׁם לֹא שׂוֹרָף וּשְׁמֵלוֹתָם לֹא חוֹרְבוּ, וַיְבִיטוּ וְהִנֵּה מֵרָאֵה הַרְבִּיעִי כְּבִן־אֱלֹהִים. וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיִּקְרָאוּ: לֵךְ אֵל הָעֲבָרִים הַצְּדָקָה וּלְנוּ בְּשֵׁת הַפְּנִים!

וַיֵּצֵא נְבֻכַדְנֶצַּר לְהוֹצִיא אֶת הַשְּׁלֵשָׁה מִן הַכְּבִשָּׁן מִיד, וַיֹּאמֶר: בְּרוּךְ אֱלֹהֵיכֶם! וַיִּגְדְּלֵם וַיִּנְשָׂאֵם וַיִּשָּׂא אֶת כְּסָאֵם מֵעַל כְּסֵאוֹת כָּל שְׂרָיֵי הַגְּדוֹלִים.

* עִמְ"י בְּבַלְי פְּסָחִים דָּף קי"ז קִי"ח וְעַד.

ב

הציץ והצלם*

אומרים, הצלם שהעמיד נכבדנצר מלך בבל, כי ישתחוו לו עבריו ויקראו לו אלהים, כח נפלא היה בו, שלא נראה כמוהו בצלמים אחרים, מיום החלו למשול בכני-אדם. הוא היה מדבר. ציץ של הכהן הגדול, שנשדד יחד עם כלי המקדש ובגדי הכהונה, כי נבקעה זאת העיר ירושלים, נתן על ידי הרשמי המלך לתוך פיו, ומזה בא בו הרוח ויחי. ויהי בעת נשמע בדבר המלך השפר והחליל והגבל והכנור והמנים והעוגב וכל מיני שיר סביב הצלם, היה פותח את פיו והיה קורא בקול גדול ואדיר, מצהיל על כל כלי השיר, ונשמע נהמו: אנכי ה' אלהיכם! ושמעו כל בני העם וכל העבדים והשרים הנצבים טולו את קולו ונפלו על פניהם ויכרעו וישתחוו ויאמרו: זה אלהים נשגב ולו גם נעבוד. רק דניאל איש חקדות עומד מנגד ורואה בקזון ולא יכרע ולא ישתחוה. ויאמר המלך אל דניאל: הלא גם אתה שומע את קולו קורא, ואיך לא תבין, כי זה אלהי? ויאמר דניאל: אם אלהים הוא, אגש ואדבר עמו פה אל פה. ויאמר נכבדנצר: גש. ויגש דניאל, הרכין פיו לפיו של הצלם וידבר אליו חרש ויאמר: ציץ ציץ, בשר-זודם אני ושלוחו של האלהים אני, שלפניו הייתי משרת במקדש, הוזהר שלא יתחלל בך שם-שמים, וגזר אני עליך שתבא אחרי. נשק את הצלם והוציא בלעו מתוך פיו. ויהי כי נתרוקן הצלם מהציץ, נאלם דומיה. קול תפים ומצלתיים נשמע מחדש, קול כנור ועוגב, והעם קורא: עננו אלהינו עננו, והקורא תמיד בעוז שותק, פיו פתוח ואינו מדבר. נברר להם טעותם בו, ויכו בחמתם עליו מכל עבר וישברו אותו לרסיסים.

ג

בגוב אריות**

ודניאל איש חקדות משנה לדריוש מלך פרס, אשר כבש מדינת בבל הגדולה וישב על כסאה. ויגדלוהו המלך מעל כל השרים והפחות, כי רחם-אלהים בו, ובכל אשר יפגה יצליח ויביא אך ברכה. ויקנאו בו גדולי הממלכה ויבקשו להפילו למשואות. ובראותם, כי כל לשון דבה עליו לא תצלח, והמלך לא יתן בו דופי, ויועצו, ויסיתו את דריוש, כי יתן חוק, כי כל אנשי הארץ יתפללו רק לאלהי הארץ, וכל איש אשר יזיד להתפלל לאלהים אחרים, יתנו את בשרו למאכל אריות. וישמע להם המלך ויכתבו את החוק הזה בספר, ונשלח בכל מדינות המלך לעשות כדת ההיא. ויארבו השרים אחר זה לדניאל וימצאוהו עומד בעליתו פונה אל עיר ירושלים ומתפלל לאלהי העברים. וירוצו ויגידו למלך את הדבר, ויצר לו על דניאל וינסה לעמוד לימינו; ויריבו השרים אתו ויאמרו אליו, אם אתה בעצמך לא תשמור על דתי מדי ופרס, תתן מקום לכל עבדיך להפר חוק,

* עפ"י מדרש שיר השירים פרשה ז'.

** עפ"י ספור התנין בבבל בכתובים אחרונים ויוסיפון בן גוריון פרק ג'.

ואמסה כל אמונה בארץ. ויאיצו בו למסור את דניאל איש חרמם בידם; ויקחו אותו ויאסרוהו בחבלים וישליכו אותו לבור אריות, והאריות חוקם לאכול עשר צאן מדי יום ביום, ולא נתנו להם ביום ההוא מאומה וירעבו; ויהפכו אבן גדולה על הבור, וישבו לביהם שמחים ושובי-לב, כי הנה עלתה בידם להכחיד את אויבם.

ויהי ברדת דניאל אל הבור, ויהפך לבב האריות ויסבירו לו פנים ויקבלוהו, כאשר יקבלו הכלבים את אדנם; ודניאל מהלל את שם אלהיו, והאריות רובצים סביבו ומקשיבים לקול רנתו.

וחבקוק הנביא, שנשאר עם שארית יהודה בארץ, בא היום מן השדה, ויכרה כרה לקצרים ויבן בעדם ארוחה. והנה דבר ה' אליו: לך והבאת את הארוחה שבידך אל דניאל בארץ כשדים אל בור אריות, אשר הורד שמה. ויאמר חבקוק: אנא אלהי, מי יוליכני שמה, ורב ממני הדרך. הוא אך כלה לדבר, והנה אחד ממלאכי ה' נשא את חבקוק בציצת ראשו ויביאהו עם ארחתו מתחת לאדמה אל דניאל. ויאכל דניאל, וישת וייטב לבו, ויתן גם להאריות חלקם. — ויפן חבקוק, והנה כבר עומד הוא בחצרו אצל הקצרים.

בלילה ההוא נדדה שנת המלך, ויתאבל מאד לגורל דניאל, וישב בכסאו ויחכה עד הבקר. הבקר אור, וימהר עם אחדים מסרסיו אל הבור, וישמע את קול דניאל מרנן, ויקרא: העורך חי, בני? ויענהו: אל אלהי אבי החיני. ויצו המלך לגול את האבן ולהוציא את דניאל מיד. ויתקבצו עם רב לראות במראה ההוא, איך נצל האיש הזה מטוב האריות. ויאמרו: גדול אלהי העברים מכל אלהים!

וידון המלך את מלשיניו למיתה, ויוסף לדניאל עוד יותר כבוד וגדולה. ויצו להעביר קול בכל מלכותו לאמר: אין בכל אלהים כאלהי דניאל, מי בכס מכל עמו יעל ליהודה ויבן את בית אלהי ישראל.

וישובו כל בני הגולה לארצם ויקימו מוסד עמם על תלו, ויהיו שנית לעם על אדמתו.

זָךְ בְּבַל*

ויהי כי זקן דניאל, ולא היה כח בידו עוד לצאת ולבוא לפני המלך, ויבא לפני מלכו ויאמר: בי אדוני, הנה זקנתי לימים ולא אוכל עוד לנהוג את עניני המלוכה, שלחני נא לביתי לעבוד את אלהי. ויען המלך אותו: צר לי מאד להפרד מאתך, וידעתי את אשר היית לי כל הימים, אבל עם כל זה אעשה כרצונך, אם תמצא לי איש אשר גם בו רוח אלהים כמוך, ותערב לי, כי גם הוא ישרתני באמונה. וילך דניאל אל אנשי הגולה, וישם עיניו בזרבבל בן שאלתיאל, והוא מורע המלוכה, מבני שאלתיאל בן יכניה מלך יהודה, ואיש חיל הוא ומלא דעת ותבונה. ויעמידו לפני המלך ויאמר: הנה לך איש

* עפ"י יוסיפון פרק הג'ל.

כלבך ויהיה לך לנאמן וליועץ. ויחבק המלך את דניאל וינשקוהו, ויצו לתת לו מתנות רבות וכל חמדות וישלחו לארצו ברכ כבוד.

ויחלק דניאל את כל אשר לו לאנשי הגולה, והוא שב אל טקומו ויעבוד שם את אלהיו ער יום מותו.

וזרבבל איש חיל ורב מצליח, כי סמך דניאל ידיו עליו. וימצא חן בעיני המלך וישימהו לנגיד ולראש שומרוי תחת דניאל וישאלהו בכל דבר מדינה ודת; ויהי אהר זה גם לעזר רב לעמו ולאחר מבוני יסוד המעלה.

ה

אש תמיד*

ויהי כי מת דרוש המדי וימלך כורש מלך פרס אחריו ויחדש את בנין בית ישראל, אשר נשבת באשמת צריו, ויעלו כל זקני הגולה ועזרא הסופר ונחמיה בן חנליה ומרדכי וישוע וזרבבל בן שאלתיאל, שנתן לו המלך חופשה ממשדתו, בראשם, ויקימו חומת ירושלים עיר הקודש; ויסדרו את ערי המושב וגם בעי הכל לה', ויעשו גם מזבח כמשפט; ויערכו עצים על המזבח ויביאו קרבנות לחנכת המזבח, אבל אש הקודש לא מצאו, כי הסתיר אותה ירמיה הנביא ושאר ראשי הכהנים בימי חורבן הבית על ידי נבכדנצר. ויתפללו עזרא ונחמיה ויצעקו לה' ויאמרו: אדון כל הארץ, אתה עוררת את לב מלכי מדי ופרס לבנות את ביתך ולהשיב לארצך עניי עמך; והנה באנו את עבדיך אל המקום אשר אוית למושב לך ונכין את מזבחך כמתכנתו ונערך עצים ואין לנו אש המערכה, אשר בה ענית תמיד לאבותינו.

ושם זקן אחד, שהעיד גם על מקום המזבח, ויזכור פחאום המקום, אשר שם נסמנה אש ה', ויראם מחויץ למחנה בור אחד, ועליו אבן גדולה, והיא סוחה כסיד. ויצו לגולל את האבן מעל פני הבאר, וימצאו שם מיץ אדום. ויאמר אל הכהנים: רדו אל הבור וקחו מלא הפניכם מן המיץ, ואיש זר, אשר לא מודע אהרן, לא יגש. ויעשו כדברו וירדו אל הבור, וישאו מן המיץ בחפניהם וישיבו אל ההיכל ויזרקו אותו על המזבח ועל העלה ועל העצים. ויהי כעשותם זאת, ותבער פחאום אש בלהב ערא ואדיר ותלהט את הקרבנות. והאש הקדושה אוכלת ואוכלת, וימלא כבוד ה' את ההיכל, ולא יכלו הכהנים לעמוד ולשרת מפני הענן.

ותקוד האש על המזבח, ולא כבתה כל ימי עמוד הבית השני על טבעו.

* עמ"י המכבים ספר שני פרק א' ויוסיפון פרק ג'.

מפרס ומיון

מאברון לתחיה

א

חלום מרדכי*

ויהי בשנה השנית לארתחששתא המלך הגדול, בראשון לחודש אביב, ויהלום מרדכי בן שמעי בן קיש איש ימיני העומד בשער המלך הלום. וזה דבר החלום: השמים נתקשרו בעבים ויהיו קלח וברקים, רעשים ורעמים ותגעש הארץ. והנה שני גורי אריות באים מעבר מזה ומעבר מזה. ויתגפלו איש על רעהו ויקראו למלחמה, ויתאספו שני עמים לקול נהמות האריות ויעמדו מזה ומזה. והנה ענן וערפל, בהלות ומצוקות וסחר גדול בעולם. ויצעקו מעבר האחד לה', והנה כוכב קסן עולה, והוא הולך ומאיר, ופני השמים הטהרו: הגשמים התרוטמו והגבורים השפלו. וייקץ מרדכי משנתו ויתאו לדעת מהות החלום ופתרונו.

והנה הרברים אשר ראה באו אחד אחד כדבר אלהים. כשני אריות נסגשו מרדכי והמן יחד, ויגבר המן לשעה ויוציא דבר מלכות ממלכו להרג ולהשמיד את כל היהודים במדינת המלך מנער ועד זקן ביום אחד; והדת נתנה בשושן הבירה. וילבשו כל בני ישראל שק צום ובכי ליהודים. ויעל כוכב אסתר ויאר את החשכה, ויהסך לכב המלך, ותבוא עצת המן עליו ועל עמו; וליהודים היתה אורה!

ב

האגרת הנקרעות**

שמונה עשר אלף ותשע מאות מאצילי בני ישראל הלכו להסב על שלחנו של אחשורוש, בעת עשה משתה לכל שריו ועבדיו ולכל בני העמים החסים תחת צלו. ויתגאלו כפת בג המלך, „אכלו ושתו וקלקלו“, וישכחו את אל מושיעם אשר צוה להם דרכי חיים פשוטים וארחות הצנע לכת. ויבא השמן, אויב האומה מקדם, והשטין עליה לפני אל הרוחות ויאמר: ארון עולמים! עד מתי תדבק בעם ישראל ותשמור להם תמיד חסדך, והם אך מכעיסים כל הימים אותך ואין אטון בהם; אם עליך טוב, צוה נא לאכרם ולהכחיד זכרם, ולא יהיה עוד כעם לפניך. אמר אלהים: ותורתך שחקקתי בלחותי מה תהיה עליה? השיב השמן ואמר: תתפק בעליונים. באותה שעה השוה אל קנא את דעתו לדעת השמן ואמר:

* עפ"י העתקה מצוננת מלשון לאדינו סמר יעקב בן מכיר, בבהמ"ד ח"ת.

** עפ"י אגדת אסתר, מדרש אבא גריון פרשה ד', מדרש אסתר ז' ועוד.

כנים דבריו, מה לי ולאומה זו, שבעבודה רבו אנחותי בכל יום, אשביתה מאנוש זכרה. ויקרא בקול גדול: הביאו לי אגרות ואכתוב עליהם כלייה. מיד הביא השטן גויל ודיו ויכתוב אלהים אגרת כלייה ויחתום בחותמו. ותגעש הארץ, שמש וירח קדרו וככבים אספו נגהם.

וירץ אליהו התשבי כבהלה אל אבות העולם ואל משה בן עמרם וקרא ואמר: שמים וארץ וצבא מרום בוכים גמר נפש על גורל בניכם להכחד ולהשחת, וכל העולם אחזהו חיל כזלדה, ואתם שוכבים במנוחה ואין אתם קמים ממלונתכם לעמוד ליטינם ולהוציאם מן המצר. חזר וקרא באזני משה: אי רועה נאמן, כמה עמדת בחייך בפרץ להגן על עמך מקצף שדי, והנה באו שבטך עד משבר ולא תתפלל לה' וירא משה, כי אגרת הכלייה נחתמה בטיט ולא בדם, ויאמר עוד יש תרופה, אבל צריך צירוף בני החיים עמנו; ויצו את אליהו על מרדכי היהודי, כי יקבץ את כל היהודים לתפלה ולתחנונים. מיד ירד אליהו והודיע למרדכי, כי כבר הסכים בית-דין של מעלה לפתוח פתח של תשובה. ויגזור מרדכי תענית על הצבור. וענו כל העם את נפשם מאיש ועד אשה, למנוח ועד קטן.

באו אמותיהם של החינוקות והביאו להם לחם ומים ואמרו להם: בנינו, אכלו ושתו קודם שתמותו. והם היו מניחים ידיהם על ספריהם והם נשבעים ואומרים: בחיי מרדכי רבנו, לא נאכל ולא נשתה ולא נטעם מה, אלא כה נמות עיפים ויגעים, אם ה' אומר לכלותנו. והיה כל אחד גלל ספרו ומחזירו לרבו ואומר: סבורים היינו, שבזכות התורה באנו לעולם לעבוד אותה ולשמרה, ועכשיו שלא זכינו, מולו ספרינו מידנו ואל יהיו לנו למזכירי עון. געו כל העם בבכיה, האמות בוכות כפרות מבחוז ובניהם בוכים בעגלים מבפנים ותעל שועתם למרום. וישמע אל מרומים קול שועה וישאל את משה בחירו לאמר: מה קול שועת גדיים ומלאים שאני שומע? עמד משה לפניו ואמר: רבון העולמים! לא גדיים ולא מלאים הם, אלא קטני עמך הם, המתענים על צרות העם זה שלשה ימים ושלשה לילות, ולמחר עומדים המה לשהיטה כגדיים וכמלאים. מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה באותו לילה, שבר את החותמות וקרע את האגרת ויאמר: לא אתן את בני עמי למבת. ונהפכה רעת המשפין עליו וידחה ה' את השמן ואת בעל בריתו הטן האגני.

ג

מרדכי ואסתר*

בימי חנניה הכהן הגדול לעדת השמרונים ובימי שני הנשיאים יומקים ויהוצדק היתה אסתר מבני יהודה אשה למלך אשור, ותשא חן וחסד לפניו מכל הנשים ויאהבה אהבה גדולה ורבה. ולהמלך הזה היה גם כן משנה מבני היהודים ושמו מרדכי, ואסתר גם בת אחיו. ויהי מרדכי חכם בכל טעם, מבין בהליכות המדינה ומכלכל אותה בסדר ובצדק. וירצו מעשיו למלך, ולא נתן לכל צר לעמוד נגדו. ואסתר ומרדכי גם הם בהיותם בחצרות

* בעקבות ספר הזכרונות לשמרונים.

המלך לא שכחו את עמם אשר בכנען ויעשו עמהם חסד רב, ויהיו מטיבים עם כל בני השבטים.

מספורי אלכסנדר

* א

יהי כי נפלה מלכות פרס וימלך אלכסנדר הגדול, והוא גבור עריץ וכח ברזל לו לנגח עמים ומדינות, ויכבוש כל שבטי העמים והלשונות. לא קם שבט לנגדו, וזר הנצחון על ראשו; והוא החיה השלישית אשר חזה דניאל. ויבא גם לארץ-יהודה, ויאמר להחריבה ויפיל חתיתו על כל יושביה ויהי אבל גדול ליהודים וצום ומספר, ויזעקו אל ה'; ואז מכהן בהר האלהים בירושלים שמעון הצדיק, והוא כהן גדול לאל עליון, וגם משמרת המדינה בידו. ויתאזר וילבש בגדי כהונה ונתעטף בגדי כהונה, לקח עמו מיקירי ירושלים ואבוקות אור בידם וילכו לקראת חיל מלך אלכסנדר לשלום, וילכו כל הלילה; כשעלה עמוד השחר ראם אלכסנדר מרחוק, וימהר וירד. מעל סוסו וידבר לשמעון דברי שלום בהדרת כבוד. וישתוממו שריו למראה ההוא ויאמרו: לא ראינו כמעשה הזה. עמך כל הימים, וירגזו על ככה. ויאמר להם: מלאכי ההולך עמדי בחזון לילה במלחמתי מראהו ורמותו כמראה האיש הזה. ויחל שמעון והזקנים אשר עמו את אלכסנדר, כי יסור לעיר קדשם לראותם בביתם, שיתפללו עליו תמיד, ויסור ירושלימה. ויראהו שמעון את כל תאי-הבית ומחמדיו, ויאמר אלכסנדר: ברוך אלהי ישראל, אלהי הבית הזה. ויביא קרבנות ומנחה לה; ויתן כסף וזהב הרבה לבדק הבית. ויברח את שמעון ועמו ברית ויבטיחם לשמור עליהם מכל אויב. והיה כל בן זכר אשר נולד בירושלים בשנה ההיא וקראו שמו אלכסנדר לזכר המוכ והחסד אשר עשה אתם.

** ב

ויהי בכבוש אלכסנדר הגדול את כל המדינות ואת כל הארצות ויבקש לחדור גם הלאה מהרי-חושך ויעבור בחמורים לבנים ילידי מצרים, ועמו אך מחנה קטן מבני חילו וגבוריו הנאמנים. ויבוא למדינה אחת, שטמשלתה אך בידי נשים וכולן חגורות כלי קרב ורוכבות על סוסים. בקשו עבדיו להלחם בהן, אמר להן: הניחו להן ולא אלחם בנשים. והי כי רעבו הוא ואגשיו ללחם, אמר להן: תנה לנו מזון ונחיה. הנישו לפניו שלחנות זהב ונתנו עליהם לחם של זהב. התפלא אלכסנדר ואמר: האם זהב יאכל פה? ותאמרנה שרות הנשים אליו: אם לחם חטה האכה, הלא כזה רב בארצך, ועל כן הגשנו לך חמורתו זהב, כי כן הרחקת ללכת. אז אמר אלכסנדר: באנשים אף אחד מני אלף לא מצאתי חכם ממני, ונשי מדינה זו חכמו ממני ומצבאותי.

* עפ"י מגלת תענית פרק תשיעי. ** עפ"י בבלי וירושלמי, מדרשים ויוסיפון.

וישאר מחנהו כמדינה זו, והוא לבדו ואך שנים מעבדיו עמו רכבו על חמורי מצרים ההולכים בחושך כמו באור, ויעברו את הרי החשך ויפליגו ללכת עד קצה הארץ. והנה גן נפלא לפניו, אשר אין כמוהו בכל מדינות מלכותו, והוא מוסב גדר של שיש מהור, ושער גדול של ברזל משזר באמצעיתו, והוא סגור על מסגרי נגש ודפק על פתח השער וקרא: פתחו לי! פתחו לי! שמע קול מאחורי הגדר אומר: זהו גן עדן התחתון, וכל זר לא יבוא בו בחייו. ענה אלכסנדר ואמר: אני מלך מלכי כל העמים והארצות, את כל יושבי המדינות אספתי כאסוף ביצים עזבות, וזה הגן הסגור מלפני. תנו לי למצער איזה אות, והיה לי לזכרון, כי גם עד הלום באתי. ראה יד אחת רחבה אמה, והיא מושיטה גלגל עין של אדם, ויקחהו וישב אל מחנהו.

ויהי בבואו אחרי מלחמותיו הרבות וכל תקפו וגבורתו אשר עשה מקצה הארץ ועד קצה למדינתו, לקח אותו גלגל עין וישימו על כף מאזנים אחת, ועל השנית נתן משקלי כסף וזהב, ותגדל עליהם. הוסיף להניח על כף המאזנים השנית אכנים טובות ומרגליות וכל שכיות החמדה שבאוצרותיו ולא הכריעו את גלגל העין. ויתפלא אלכסנדר מאד על הדבר. ויקרא לזקני הנגב הידועים להכמים מצוינים, וישאלם לפשר הדבר. ענו ואמרו לו: זה גלגל עין של אדם בשר ודם, ואם גם תתן לו כל הכסף וזהב שבעולם לא ישבע ולא יאמר די; תחת זה קח את כלי חמדך מעל כף המאזנים ושים עליה רגבי עפר אחדים ועיניך תראינה, כי הכרע יכריעוהו. מיד נסו לעשות כך, לקחו אז כל הכסף וזהב מעל הכף וישימו רגב עפר תחתיהם, ותעל מיד כף המאזנים עם העפר על אותה של הגלגל. פתח אלכסנדר ואמר: חכמים אתם ורב חכמה ירושה לכם ולתורתכם.

ג

שוב הלך אלכסנדר לכבוש עמים ומדינות ועבר ארצות רחוקות מאד, נלחם עם שבטים שונים זרים, אשר גם בכתב עמים לא יכתבו, גם עם חיות היער, חיות גוראות ובעלי גבורה עצומה ערך מלחמה. בדרכו פגע בגוי עז אוכל אדם ויסגרו בין שני הרים בחומות ברזל ונחשת, לבל יצא לעולם. פגע מיני אנשים, חצים בני אדם וחצים בהמות ונרא מראיהם, ואין קץ להחיות המשונות והצמחים המשוונים שראת.

בארץ הודו בא אל ארץ רחבת ידים ויחן שם עם כל חילו, ויהי בעלות הבקר נראו על שטח הקרקע ראשי אילנות, והם נוצצים וגדלים מרגע לרגע ומשעה לשעה, והנה עומדים הם על הארץ ומוציאים פירות; ובצאת השמש התחילו להתקמן ולשקוע, עד כי באו ונחבאו במעמקי האדמה כלם, רק פירות אחרים נשארו מתחת. בקשו פרשיו ללקט מהם, שמעו כעין בת-קול אומרת: אל יקרב איש הלום!

פלא עוד יותר גדול ראה אלכסנדר הגדול מהלך עשרת ימים מכאן. גם שם כגרת ארץ רחבה, ובה גן נפלא, ובו שני אילנות גבוהים כמעט עד לשמים. גם רשמי שמש וירח, והטה מדברים כבני אדם ומנבאים עתידות. כרע אלכסנדר על ברכיו לפני האילנות

ויתפלל ויאמר: הודיעוני נא קצי ואדעהו. ולא ענו לו מאומה. הוסיף לבקש ולהתחנן לעז זרוח הירח וגם למחר לעת צאת השמש. ויצא „קול כפול“ משני האילנות לאמר: ימך קצרים, מחריד הארצות! אז אמר אלכסנדר לשוב על עקביו. ובהגיעו אחרי שנתים ימים לארץ מלכותו, גע ויאסף ותשקוט הארץ.

*ד

עשרה מלכים מלכו בכל העולם ומלואו ותגדל מלכותם לכל ארבע רוחות השמים ולא נשאר דבר, שלא משלו עליו ושלא שמע לפקודתם. המלך הראשון הוא אלהים צבאות מלך עליון ואדיר בעליונים ובתחתונים, הוא המלך, שלא קדמו מלך ואין שני לו. ויאמר אלהים אנסה להמשיל גם בבני האדם כמוני ואתן להם מממשלתי ומעוזי. ויעל על כסא יושבי התבל נמרד בן כוש, ותהי ראשית ממלכתו בבל, ומשם יצא לכבוש את כל העולם כולו. השלישי במלכי ארץ הגדולים היה יוסף בן יעקב, שלא היה אך משביר בר ולחם בכל ארץ מצרים, כי אם „מלך ארבעים שנה מעצמו“. הרביעי — היה שלמה בן דוד, שהיה מושל בכל הממלכות, והמה מביאים לו את מנחתם, ותגדל מלכותו גם על מלכות יוסף ונמרד. המלך החמישי הגדול היה אחאב בן עמרי מלך ישראל, שחקתו היתה על כל העמים אשר מסביב, וכל שרי אפרכיות כבושים תחתיו ומביאים לו מס ומנחה.

והנה בא המלך הששי מחריב ארץ יהודה, נבכדנצר מלך בבל, שמלך על כל בני האדם ויושבי ארץ, ואף חיות ועופות תכו לרגליו, ואין מי בימיו פותח פיו בלי רשותו; בא אחריו המלך השביעי, כורש מלך פרס, לנקום מבבל את דם עבדי ה' השפוך, הוא המלך שכל ממלכות הארץ נתן בידו ה' אלהי השמים; והשמיני הגדול גם מנבכדנצר גם מכורש, שמשל מסוף העולם ועד סופו, עד מבוא השמש ועד צאת השמש, ואמר גם לעלות לשמים ולירד לתהומות, הוא אלכסנדר מלך מוקדון והוא צסיר העזים שבא מן המערב. אחרי מות אלכסנדר לא קם עוד מלך גדול ואדיר לעמוד בשורה, אך מלך המשיח יהיה מלך התשיעי, שירד מים אל ים ומנהר עד אפסי ארץ. אבל אחריו — „תחזור המלוכה לבעלה“ אלהים צבאות, שמלך בראשונה והוא גם הקים את כל המלכים האלה, הוא ימלוך באחרונה עדי עד, בתור מלך עשירי; ונשגב אז אך ה' לבדו, ואך הוא ירעה את צאנו וירכיצם.

אני ראשון ואני אחרון, אמר ה'.

המכבים ועוד

א

מתתיהו*

בשנת שתי מאות ושלוש עשרה לבנין הבית השני נוססה רוח רעה כאנטיכס מלך יון ויחל לשטום את בני ישראל, ויאמר לשריו ועבדיו: הלא תדעו, כי יושבי ירושלים ובנותיה עם עז פנים הם ורתיהם שועת מכל עם ולי אין שוה להניחם, הבה נתחכמה להם ונכחידם מני. ויגזור עליהם גזרות קשות, כי ישבתו משמור הקי דתם, וגם שלח את ניקנור שר צבאו עם חיל גדול, ויבא ויצר על ירושלים ויהרג בה עם רב, ותעל שועתם השמימה.

ורוח ה' לבשה את יוחנן בן מתתיה מזרע הכהנים, ויאמר לעשות נקם בצוררי עמו. ויועץ בלבו ויעש לו חרב ולה שני פיות נמר ארכה, ויחגור אותה מתחת למדיו על ירך ימינו — ויתגנב מחוץ לעיר ויחדור עד שער מחנה ניקנור ויאמר להשוערים: אני יוחנן בן מתתיה בא לפני אדונכם. ויבאו באהל ראש הצבא ויאמרו: הנה יוחנן הכהן בחצר. ויאמר ניקנור: יבוא! ויבא יוחנן וישתחוה לפני ניקנור ויאמר לו: כבר כלה כח עמי לעמוד כנגדך; ואני באתי אליך בשמם לאמר: לא נסור ממצות המלך ונבטל דברי אלהינו בדבריו, אם אך תכרת לנו ברית שלום. ויאמר ניקנור: ונסלח לכם מכל עונכם, אם תלבוש בגדי כהונה ותקריב על מזבח אלהיך מן הטמא. ויאמר יוחנן: גם כדבר הזה נעשה, אבל עוד דבר לי אליך, הוצא כל איש מעליך, ואל ישמע כל אדם בדברי אליך. ויעש ניקנור בן ויחרו לבדם.

ויתאזר יוחנן ויאמר: ה' אלהים, חזקני נא אך הפעם ואנקמה נקמת כבודך, ויקרב אליו ויקח את החרב מעל ירך ימינו ויתקענה בלב נקנור ויפול לרגליו. וימהר יוחנן לעזוב את האהל ויריע תרועה גדולה ויקבצו אליו עם רב ויערוך מלחמה עם כל צבאו. והמה בראותם, כי מת גבורם, לא קם עוד בהם רוח. ויפול מהם המון רב וירדפו בני ישראל אחריהם עד הפיצם אותם.

ב

נס חנוכה**

ויהי כשמוע אנטיכס את אשר עשה מתתיהו, וכי נהרג ניקנור משנהו ונפץ כל חילו, ותבער חמתו בו וישבע לקחת ביהודה נקם ולהשביתו מעם. ויאסף עוד חיל גדול

* עפ"י מדרש לחנוכה, בתס"ד הלך ראשון. ** עפ"י המדרש תג"ל תעד מקורים.

מבראשונה, וישלח עמהם פילים ושנהבים ורכבי ברזל, ואת בנרים הרשע עשה לראש מצביא, ויעל עליהם בחמה שפוכה ובזרוע נטויה ולא יכלו עוד קום נגדו. ויצר על ירושלים, ויבקע חומותיה ויעש במקדש האל שלשה עשר פרצים, ויפול כל לב בישראל ויאמרו: מזסר ה' אלהינו אותנו ביד שונאינו.

וישמעו חמשת בני מתתיהו את אשר עשה בנרים, ויתקבצו למצפה גלעד, אשר שם היתה פליטה לישראל בימי שמואל הראה, ויגזרו צום ויתפלשו בעפר לפני אלהי השמים. ויקומו ויתחזקו ויתלקו את הגדודים אשר להם לחמשה חלקים ויברך אותם אביהם ויאמר: יהודה היה כיהודה בן יעקב, שמעון היה כשמעון בן יעקב, שלכד את שכם; יחנן בני היה כאבנר בן נר שר צבא ישראל. יונתן היה כיונתן בן שאול; ואתה אליעזר היה כפנחס בן אלעזר, אשר קנא לאלהים צבאות. ויצא בראש גדודיהם וילחמו כאריות, וה' היה אתם וילכדו את כל מכואות המחנה ויחדרו בה ויעשו בה טבח רב. נפל נפלו כל גבורי יון ואת בנרים תפשו חי ויעשו בו נקם.

וישובו אל עיר הקדשה שמחים וטובי לב ויקימו את פרצת הבית ויחנכו את המזבח, אשר שבת בו התמיד; ולא היה שמן זית בעזרה רק על יום אחד, ויתן ה' בו ברכה, והיה הולך ודולק שמונת ימים. הלא המה ימי חטכה ויום טוב ליהודים!

סימי המצור

אם הבנים

(בשתי נוסחאות)

* א

ויהי כי צרר אנטיכס את ישראל ויראם את ידם הקשה, החריב עריהם, הרג את גבוריהם, שרף את ספריהם ובקש להעבירם על דתם, נפלה בין שכוייו אישה אחת אלמנה מבנות היחש שכירושלים עם שבעה בניה, ויפתח אותם להשתחות לעצביו, מעשה עץ ואבן, ויאמר להוציאם לחרות, לגדלם ולנשאם; ולא אבו שמוע לו. וינסה להושיבם בסהר ולחת להם אך לחם צר ומים לחץ, וגם צוה להכות אותם בשופים; ולא רך לבם ועוד הוסיפו להתחזק באלהיהם. ויחר אף אנטיכס ויאמר להנקם מהם ולאלצם לעבודת אלהיו בהרב ובשפטים גדולים. ויצו להקים בחצרו הגדול מדורה ולשים עליה מחבות. ויעמיד מסביב למדורה עבדים עם חרבות שלופות ועם כדונים ועם שופים. ויוציאו את האישה העכרית ובניה מן הבור ויעמידו אותם בחצר בתוך. וידבר באזנם קשה לאמר: שמעו, בני המרים, אם לא תעשו כאמרי-פי ולא תעבדון את אלהי וטתם כלכם היום. ויקראו כלם: את ה' אלהינו נעבוד. הגישו לפניו את הבכור, ויחל לדבר אליו רכות: שמע בקולי וחוס על ימי געורתיך; סור מחוקת אבותיך וחיית. ויען הנער אותו: שוא תדבר אלי,

* עמ"י המכבים ספר שני פרק שביעי ויוסיפון פרק י"א.

טוב לי טות בצל אלהי, מלחיות בצל אל טות. ויתקצף אנשיכם על הבן קשה-עורף הזה, ויצו לכרות את לשונו, לקצץ את ידיו ורגליו ולהפשים עורו; וישפט כן לעיני אחיו ואמו. ויתנו את הגוף השותת דם בקלחת לצלותו חי. ויתאבך העשן מבשרו; רעדה עברה בכל קהל הנאספים, ואחיו ואמו עומדים הכן למיתה בכל נפשם לשם אלהיהם. הכניסו הם את הבכור לחופת חיי עולם. לקחו את השני והחלו לדבר על לבו: השתתוה לאלהיג ולא תלך בדרך אחיך! ויקרא בקול גדול: כאשר מת אחי אמות, קחו נא את נפשי. ויכוהו המיסרים בהשושים, גם ממנו פשטו את עורו ויתעללו בבשרו. ולב הנותרים לא רק לא רפה, כי אם עוד מתחזקים המה באלהי אבותם. הביאו את השלישי והניחו הרב חדה על צוארו ואמרו: בידך החיים והמות! ויקרא: לא אמות סתרנכם ואיקץ לחיי עולמים. ויתיוז את ראשו, ויג הדם עד לרגלי אחיו ואמו. והיא הנצבת קוראת להם: התחזקו והיו לבני חיל ואל תמירו חיי אל-מות בחיים עוברים! הביאו את הרביעי ויקרא: הנני לכם וקחו את נפשי, הכל למשחק לי. ויתפלא המלך לאומץ לבבו; בכל זאת לא נזה ידו הקשה ויצו להכותו הכה ופצוע ויווצצו את גלגלתו. כה נפלו בחרב נקם גם החמישי והששי, ושניהם קבלו עליהם את המות באהבה וברצון. וירחם אנשיכם על הבן הצעיר באחיו, ויקחו אליו וידבר אליו רבות ויאמר: למה תתעקש לשמוע בקולי בני, השתתוה לאלהי ותהיה לי לבן וגדלתיך עם גדולי ארץ. וירא, כי גם זה אינו שומע לו, ויקרא לאמו ויאמר אליה: רחמי נא על שארית פרי בטןך זה וצוי עליו, כי לא ימרה את פי. ותאמר: כן אעשה כאשר דברת. והיא אך התלה בו במר נפשה, ועוד הוסיפה לחזק את לב בנה זה, כי יעשה את אשר עשו אחיו ויקדש גם הוא את שמו הגדול. ויקרא הגער: למה תאחרו מלשלוח ידכם בי? משה אמת ותורתו אמת! ואנכי לא אסור מדבר התורה, ולא אמיר אלהים חיים שומע הכל ורואה הכל באלהי עץ ואבן, פה להם ולא ידברו, אזנים להם ולא ישמעו. ויתקצף המלך עליו יותר מעל אחיו, ויצו לענותו קשה, וימיתו במיתה משונה ואיומה. אז קפצה גם אמו ותאמר: שלחני נא בדרך בני ואלוה אותם על דרכם. וידקרו אותה בחרב וישליכו את נבלתה על פגרי בניה. ובני ישראל, בשמעם את דבר נבורת הנפשות האלה, עשו רבים מהם כמותם ויתחזקו למות מות קדושים!

ב*

כי עליך הורגנו כל היום, נחשבנו כצאן טבחה". ויד האויב קשה להעביר את בני יהודה על מצות ה' ולהסיר את לבבם מאת אלהי-אבות בזרוע נטויה ובשפטים גדולים. אז נשבתה גם אשה אחת, מרים בת נחום שמה, היא ושבעת בניה עמה, ויפקדו עליהם לעזוב את דת היהודים וחיו; ולא אבו שמוע ויאמרו: לא, אך את אלהינו נעבוד! ויצו המלך להפרידם ולתת את כל אחד מהם בחדר מיוחד בבית הסוהר, למען לא יחזקו איש את אחיו בדבר אלהיהם. הביאו את הבן הבכור לפניו ויאמר לו: השתתוה לאלהי. השיב הוא ואמר: כתוב בתורתנו, אנכי ה' אלהיך ואין אלהים מלבדו. הוציאו להרגו, וחתכו

* עמ"י בבלי גיטין ומדרשים.

את ראשו בסייף. הביאו את השני, והוא בחור כארזים, ואמרו לו: השתחוה לאלהינו, כמו שעשה אחיך, ויען ויאמר: מכחשים אתם בי, ולא יעשה אחי את המעל הזה להמיר אלהיו; הרגו גם אותו. השלישי קרא, כאשר הביאו אותו, זבח לאלהים אחרים יחרם; והרביעי קרא: ה' אלהים אחד! כה נהרגו שניהם ואחריהם אחיהם, החמישי והשישי. הביאו את השביעי, והוא נער רך טוב ראי והקטן שבכלם. אמר לו המלך: אחיך כבר חיו וראו בחיים, והגך נער ולא ראית עוד כשובה, עבוד את אלהי ותחיה ותראה רבי נעימות. השיב הנער: ה' אלהינו ימלוך לעולם ועד. ויצו המלך להרוג גם אותו. נגשה אמו ותבקש, כי יתנו לה לנשק לו בטרם ימות. נפלה על צוארו וחבקה אותו ונשקה אותו. אמרה: הרגו גם אותי! עמדו ולא אבו עשה זאת, שחמו את בנה זה לעיניה וישלחו אותה לנפשה. עלתה לגג ותקרא ותאמר: אל אלהי אבי, אברהם עקד לפניך מזבח אחד, ואני עקדתי שבעה מזבחות, ואתה קחה גם את נפשי, הפילה עצמה לארץ ומתה. יצאה בת קול וקראה: אם הבנים שמחה!

בעלי התשובה

א

איש צרורות*

להחמיד הגדול רבי יוסי בן יועזר איש צרדה, תלמידו של אנטיגנוס איש סוכו וחברו של יוסי בן יוחנן איש ירושלים היה בן-אחות, שמו יקום איש צרורות, והוא רשע נמור, עובר על דת, מרע לבני ירושלים, וידו תכזן עם צורריהם ומנדיהם. ויהי כי נברה יד אויב, בקשו לאבד את כל בני התורה וגם על דודו המורה הגדול יוסי בן יועזר גזרו להתלות על העץ, ויקבל עליו את הדין באהבה. ויהי בהכינו עצמו למות, נפגש את בן אחותו רוכב על הסוס ולבו רחב עליו; אמר לו רבי יוסי: כך למכעיסיו, מה עוד לעושי רצוני! אמר לו יקום: כלום יש אדם עושה רצוני של מקום יותר ממך, והנה עלתה לך כך. השיבו רבי יוסי ואמר: אם לעושי רצוני כך, מה עוד למכעיסיו. נכנס בו הדבר, כ"אדם של עכנאי", קם וירד מסוסו והלך וקיים בעצמו ארבע מיתות בית-דין, הלא הגה סקילה שרפה, הרג וחנק. מה עשה? הביא קורה גדולה, נעצה בארץ וקשר בה חבל; מסביבה ערך עצים להסקה, והקיפם גדר של אבנים; נעץ חרב באמצע, הצית אור תחת העצים על יד האבנים, הלך נתלה בקורה ונחנק, קדמתו האש, נפסק החבל, נפל לתוך המדורה, קדמתו חרב ונפלה עליו הגדר ונמקל ונישרף, ויהי רעש במרומים. נשא רבי יוסי את עיניו וראה מטת בן אדוותו סורחת באויר, פתח ואמר: בשעה קלה כזו קדמני זה לנגד-עדן.

* עפ"י בראשית רבה פס"ח ומדרש תולדות פ"א.

ב.

יוסף משיחא*

יוסף משיחא גם הוא מן הפריצים היה בימי הבית, ויתחבר עם צוררי ירושלים בימי עניה. ויהי בנבור יד האויבים ויבקשו לשדוד כלי הר הבית, נתיראו ואמרו יכנס אחד משל העם הזה תחלה ויוציא לנו את כלי המקדש. וישלחו את יוסף משיחא. נכנס הוא להיכל, לקח את מנחת הזהב הקדושה לגבוה ומסרה להדיוט. ויך לבו כרגע על מעשהו. שלחוהו שנית ולא בקש לילך עוד. אמרו לו: חפשי אתה מטמאים וארגוניות מעתה, אם תשמע בקולנו; וימאן ויאמר: לא אכעים עוד את בוראי. נתנו אותו בספסל של חרשים, והיו מנסרים בבשרו כבעץ, והוא קורא ואומר: אלה לי, בשביל שמרדתי בקוני. גם לו נפתח השער לצדיקים!

ספורים שמרונים

א

שלשת האחים**

בימי נתנאל הכהן בן עקבן בן אליעזר בן טוביה בן אליעזר בן לוי קם מלך עריץ וילחץ את מדינת עדת בני ישראל מזרע אפרים; ומלבד כי הרס את חומותיהם, נתן את מבצריהם והטיל עליהם מטמאים וארגוניות קשים, עוד ידו נמויה להעבירם על דתם, ודבר מלכות יצאה מלפניו: כל איש מזרע ישראל, אשר ישתחוה לאלהיו ולא יתן ידו לאלהים אחרים, אחת דתו למות. בא בארץ גם רעב ודבר משחית, מבחוזן תשכל חרב אויב; ונתקיים דבר משה עבד ה': בערב תאמר, מי יתן בקר ובבקר מי יתן ערב, אין יוצא ואין בא מפחד לבב, ואין גואל לשארית העם הזה.

ויהיו לנתנאל שלשה בנים שם הבכור בבא, והוא בכא רבה, שם השני עקבן ושם השלישי פנחס. ויהי בראותם צרת שבמיהם והמכות אשר הוכו מבית ומבחוזן, ותהי עליהם רוח ה' ויקנאו קנאתו, ויבאו להר קדשם ויחלו להתפלל לפני ה', אשר בידו כל המעשים וכל המזלות, להושיע להנכשלים ולא יוסף להזניחם עוד. אחר כך ירדו אל העם ויקראו: מי לה' אלינו! ויאספו אליהם כל חורי העם ואציליו, ויבחר בבא מהם שבעה אנשים אנשי חיל ובעלי רוח וישם אותם לשרים על כל העם, ויצום לפקוד על כל השכטים וכל המשפחות, ללמדם תורת ה' ושמירת פקודיו ולהיות להם למגן בפני אויביו. ויחזק לבבם, ויאמצם ויחזקם, שלא לשמוע לדברי הנזרות ולא ימוג לבבם. וישמח העם לשמוע כל אלה ויאמרו: כל אשר דברת אתה ואחיק אלינו נעשה. קמו ונתצו כל פסלי הגוים וכל עצביהם; שבו אל ה' בכל לב וישירו וירגנו לה' בשירים ובתודות. ויהי בהשמע

* עפ"י בראשית רבה שם. ** עפ"י ספר הזכרונות להשמרונים.

הדבר בבית הצרים, כי מרדו בני עדת אפרים במלך ופקידיו, וכי החלו לעבוד את אלהיהם בגלוי ובלי טורח לב, חרה אפם ויקומו ויערכו בהם מלחמה; ויקם בבא ואחיו עם כל שבעת השרים והנציבים עם אנשיהם וגבוריהם. ויעמדו לנגדם ויעשו כם הרג רב והנותרים ברחו לנפשם, ותהי רוחה בשטרון וכבנותיה!

ב

שׁוֹשְׁנָה *

כהן גדול היה לבני שטרון בימי עמידת הבית השני, ושמו עמרם בן טוביה בן שמעיה בן אלישמע בן יהונתן בן יהוקים מבני פנחס כהן עליון. ותהי לו בת יפת-תואר ויפת מראה מאד, והיא גם חכמת לב ויודעת בחמשה חומשי התורה, ותורה דעת סקודי הי לתלמידים, והיא גם כתבה ספר האלהים בכתב ידה, ויהללו בשערים מעשיה. בימים ההם באו שני נזירים מארץ רחוקה לבית-אל וימצאו שמה מלון ומחיה וישבו שם; ויהי כי עלו פעם על הגג להגות בספרים, ראו אור פני בת הכהן מאיר מרחוק ויחשקו בה. וילכו אליה ויאמרו לה: למדי נא אותנו חורה, כי הלא חכמה את, ותעש כן. ויהי בהיותם לבדם, ויחלו לדבר באזניה דברי חלקות; ותתחלחל הנערה ולא בקשה שמוע להם. ויחר אפם בה ויקומו ויבאו לפני הזקנים והשופטים בשעה שכם, ויעידו עליה רעה, כי סרה מני דרך. וימהרו ויביאו את בת הכהן לפניהם ותאמר: לא חטאתי. ויהי כי החלה החקירה והדרישה, נמצא כי ענו בה עדות שקר. היא יצאה נקיה וזכאה, ואת שני הנזירים שרפו באש כמצות משה: ועשיתם לו כאשר זמם!

ספורים

ספורים יהודיים *

א

אהבת נשים

ויהי בימי הורקנוס השני, הוא ינאי מלך ירושלים, גרו בעיר הכירה שני אנשים מגדולי ישראל. שם האחד חלקיהו השמרוני ושם השני אחיאב הגלילי. והם היו חכמים גדולים ועשירים מופלגים, ויאהבו זה את זה כיהונתן את דוד, ויכרתו ביניהם ברית אהבת עולם. וכדי לחזק את הברית, באו גם בקשר החתון: לחלקיהו היה בן יחיד ושמו מתתיהו ולאחיאב היתה בת יחידה ושמה זמירה; ויארשו אותם בנעוריהם, ויעשו סעודה רבה ביום ההוא, ויקראו אליה כל שועי ירושלים.

אחר הדבר הזה באו שנים רבים במלכות ירושלים. העיר באה במצור על ידי אנטיגנוס בן אריסטובלוס ועם הפרתים ותלכד. ינאי המלך נשכה ובא לבבל; וכדרכו חתכו לו שתי אזנוי, למען יהיה בעל מום, ויהיה פסול לכהן בבית המקדש של אלהים. והשניים האלה הביאו גם לידי פירוד בין האחים; אחיאב נשאר בירושלים תחת מלכה החדש, וחלקיהו יצא את ינאי בגולה לבבל ויהי יועצו כל הימים. והנה נגף אנטיגנוס לפני הורדוס האדומי, חתן הורקנוס, ויעל זה על כסא בית המכבים, ויחזק את המלוכה מבית ומחוץ. הוא גם קרא להורקנוס מבבל לשוב לירושלים, ולא נתנו חלקיהו יועצו לעשות את הדבר הזה, פן יבולע לו. אבל הוא לא שמע בקולו, כי נפשו התמוגה אל העיר הקדושה, וישב. הוא אך ישב שם מעט, ותקצא לו עלילת דברים וימת ויורידו לקבר שיבתו. ויתאבל חלקיהו לשמע הדבר הזה, כי הוא לא שב את מלכו ירושלימה וישאר בבבל. ולא האריך ימים עוד וימת.

אחאב עלה בינתיים לגדולה, ויהי לאחר מראשי הסנהדרין, שפעלם נראה בעיני המדינה. רק בחכמה ובחריצות לב נמלט מחרב הורדוס, בעת אשר הכחיר הרבה משופטי הסנהדרין, שהיו לו לשטן בדרכו; אבל כבר התירא לשבת בעיר, ויקח את בתו זמירה וכל אשר לו ויתישב באחזתו אשר בסוריה, על יד יער לבנון. ותמת שם צפורה אשת אחיאב ויחצבו לה קבר, ויתאבלו עליה האב והבת ימים רבים. וזמירה בימים ההם כבר נערה וספה, ותגדל ותעל כסורחת; ויהי בשבתה פעם על יד קבר אמה, ותשא עיניה ותרא והנה איש מגדל פרע, עטוף כולו שחורים, עומד לנגדה, ותחשבהו לנזיר, כמשפט הימים ההם. ויגש

* לקוחים מספורי מעשיות כתובים בשפת יצרית.

אליה ויאמר: בת ציון עדינה, תני נדבה לנזיר אַמלל, אני וחברי ברחנו לנפשנו מחרב הורדוס, שהגדנו לו פשעו בפניו. דרים אנו במערה, וזה שלשת ימים אשר כלתה לנו הצדה, וכמעט מתים אנו ברעב. ויצר להנערה, כי אין לה מאומה להושיע להנדחים, ותקח את טבעת הזהב מעל אצבעה ותושט לו לאמר: מכור את זה והיה המחיר בערך ובעד חברך. ויודה לה הנזיר הזר וילך. ויהי בלכתו ממנה ותשא לכה, רגשי עוצב באו בה, מבלי דעת פשרם; גם בשוכה הביתה חשה בראשה. ואת דבר הטבעת לאכיה לא הגידה.

ויהי לתקופת השנה, ויכל המועד, אשר הגבילו בו את הנשואין בינה ובין מתתיהו, ויחלו להכין ליום הזה. ויבואו ליום המדובר החתן מתתיהו מבבל הרחוקה ואחוז טרעיו, ויפול אחיאב על צוארו וישקהו, כי גדל והיה לבן חיל. ויחוגו את הנשואין ברוב פאר, ויעשו משתה גדול לכל האנשים הדדים סביב האחוזת. לא היה כמתו במחוז הזה ימים רבים. ויהי כאשר קדש מתתיהו את זמירה תחת החופה בטבעת כדת משה וישראל, הכירה, כי שלח היא הטבעת. ותשאל את מיועדה לפשר הדבר, ויאמר לה: קניתיה מאת נזיר אחד במאה שקל כסף, ולהיות הטבעת יקרה לי מכל, לבן קדשתך בה לאות אהבת נצח. ותאהב זמירה את בעלה, וימצא חן בעיניה, ותקשר נפשה בו; וגם הוא אהבה מאד וישמח אתה, ויחיו יחד באהבה ונחת.

רק לעתים התעצב מתתיהו וישב דומם בחדרו, ולא אבה להגיד את אשר בלבו. לשוא הציקה לו זמירה רעיתו, בקשהו חותנו אחיאב ויתחנן לפניו, כי יאמר מה לו, והוא שותק ולא ידבר. ותהר זמירה ותבא ותבשר לו את הבשורה, וגם הדבר הזה לא הרים את רוח בעלה; ויתפלאו על זה ולא ידעו מה לו.

ויהי אחרי שנתיים ימים וזמירה כבר ילדה בת, והיא עמלה בכל כחה להנעים את חיי אישה ולהשבית יגונו ולא יכלה, הקיפו ביום אחד אנשי חיל מזוינים את כל הבית. ויבא סקיד גבוה וירא את דת הורדוס המלך לשום את מתתיהו בשלשלת של ברזל ולהובילהו ירושלימה, כי ידו היתה עם להקת שורדים. ותתחלת זמירה מאד, ותחן קולה בבכי; וגם אכיה נרעש ונפתח, ולא יכלו תת אמו, כי מתתיהו, אשר ידעו את לבו זה כמה, הוא שם ידו את קושרים בני בליעל, ויחשבו, כי אך עלילת דברים היא. ומתתיהו לא כחש ולא נסה להצטרק, ויתן לאסור את עצמו; ויובל אסור בלוית השומרים לירושלים. את הצער הגדול והבכי שבבית אין לשער. הנה השמש יצא כחתן מחופתו להאיר לארץ ולדרים עליה, הכל ירונן ויחוג חג האור; ולפתע יתקדרו השמים בעבים, רוח סוער בא, ואחריו גשם שוטף ויהפוך את ערן אלהים למי נחלים.

ותשם זמירה נפשה בכפה, ותצו לחבוש לה גמל ותרכב עליו ושתי נערותיה עמדה; ותצא ירושלימה לבא לפני הורדוס הגדול ולהתחנן לפניו, כי יוציא את בעלה לחרות, כי אין בו כל אשמה.

יום הולדת הורדוס היה בבואה. דגלים עברים ורומיים מתנוססים על פני כל הבתים והמגדלים. שורות שורות של אנשי חיל עוברות ברחובות בתופים ומצלתיים, כהנים בבגדיהם האדומים ולוים באפוריהם. ויצא הורדוס מוכתר בכתר מלכות מבית המקדש, אשר בנה

לתפארת, ואחריו זקני ישראל וזקני רומא, שרים וסחות, והוא צועד קוממיות, עוז מראהו. ותתאזר זמירה ותקם ותפול לרגלי המלך ותנשק את רגליו.

ויאמר הורדוס: קומי, אשה, מה לך, ספרי. ותאמר: אשה קשת-דרוח אנכי, כי לקחו את בעלי במצותך וישימו אותו במצודה; והוא לא עשה עול מעודו, בי נשבעתי. ויאמר הורדוס: מי את? ומי בעלך? ותען ותאמר: בת אחיאב הגלילי אנכי, היושב על יד לבנון, ובעלי הוא מתתיהו בן חלקיהו השטרוני, אשר קגלה לבבל. ויאמר לה המלך: לכי אל ביתך ומלונך, ואשלח איש חיל אליך להגיד לך פשר דבר. צדקה ומשפט דרכי ובמלכותי לא יעשה עול. ותשתחו לו המבקשת ותאמר: יחי המלך!

ויבא למלונה איש-חיל במצות הורדוס ויגלה לה, כי בעלה אינו מתתיהו בן חלקיהו אשר חכתה עליו, כי אם בועז הקמחי שמו, והוא כחש לה; ואמנם ידו היתה כמעל, והוא היה שר טאה למחנה שודדים ימים רבים. ותען זמירה ותאמר: אם גם אאמין במלכי, חפצה אנכי לשמוע את הדבר מבעלי. תנתן לי רשות לבא אליו למצודה ואדע מה עמדו. ויאמר בן-החיל: אניד זאת להמלך, והוא בודאי ירשה לך, כי מצאת חן בעיניו. ויובילו את זמירה ממחרת היום אל המצודה, אשר בה בעלה אסור, ויעזבו אותם לנפשם. מעיני שניהם ירדו דמעות מאין הפונות בהפגשם יחד.

ותבקש ותתחנן זמירה לפני בעלה, כי יתודה לה ויאמר לה מי הוא ומה מעשהו, ותפצר בו ותשביעהו בה', כי לא ימרה ולא יכחש לה. והוא פתח פיו ויודה לה, כי אמנם שר טאה היה במחנה, אשר בתחלה היתה ידם עם אויבי הורדוס להפילו, ואחר כך הרעו מעשיהם ונעשו שודדים פשוטים רודפים אחרי כל עוברים ושבים ושוסים את גמליהם. הוא היה מתחפש לנזיר, והיה בודק את הדרכים ואת המכוואות, לבל תאונה להם רעה; ויהי כאשר ראה אותה אז על יד קבר אמה, היתה בעיניו כמלאך אלהים ויחשק בה לאהבה. ויארב בזמן נשואתה לתתנה בדרך, וישדד כל אשר לו ואותו סכר לעבד, ויבא בכרית תחתיו.

בקול פחדים שמעה האשה את הדברים האלה מפיו ולבה התמוגג לגורל ארוסה; אבל היא אמרה לנפשה, מי יודע מסבות האלהים, ואולי במזלו תלוי מזלי. היא ידעה, כי בעצם לבו ישר ונאמן זה העומד לנגדה, ורק גלגלים שונים הובילוהו במשעל הזה. ותאמר לו: אמנם חטאת הרבה לאחרים ולי, אבל לבי לך; ואם גם ארשע בזה לפני אלי, אך חטות יפריד בינינו. אנכי אמצא תחבולה להוציאך מבית המאסר, וברחת לנפשך לארץ רחוקה, וגם אני אבא אליך, ואביא שמה את הילדה אשר לשנינו. אבל אחת אני גוזרת, כל עוד לא תוציא את חתני הראשון מעבדותו, לא תראה את פני.

לימים עלתה לבועז להמלט ממאסרו במועצות רעיות זמירה. ויקם וילך אל הארץ; אשר מתתיהו נמכר שמה, ויהי לעבד תחתיו, ואותו הוציא לחרות. והוא עבד את האדון באמונה, ויתן גם לו את חופשתו. ויתאחד אחר זה את זמירה רעיתו. ולבבו נהפך להיות איש צדיק וישר. ויתיו עוד יחד באשר ימים רבים.

חכמת הכשוף

בזמן שבית המקדש היה קיים ישבו כסאות למשפט בירושלים עיר הקדושה, סנהדרין גדולה וסנהדרין קטנה. סנהדרין הקטנה היתה בת עשרים ושלושה והגדולה בת שבעים ואחד איש. הדבר הקמן יביאו לפני הקטנה והגדולה להגדולה. וחכמים היו אנשי הסנהדרין ויודעי מדע, בקיאים היו בכל חדרי התורה הכתובה ובתורה שבעל פה, וידעו לדרוש על כל דבר מ"ט פנים לכאן ומ"ט פנים לכאן; יודעים היו בשבעים לשון, בצרופי-שמות ומבעיי-צמחים, וגם בחכמת הכשוף, שאסור היה לכל אדם מישראל ללמדה, מפני שנאמר: אל תמאז במ; ידעו הרבה ברוח עליון, למען יוכלו להבחין בין נביא שקר ובין נביא אמת, וידעו לדון ולבדוק מכשף ומכשפה, אשר יבואו לפניהם כדיון.

ויהי היום וימת אחד מראשי הסנהדרין, וישימו כל החברים עיניהם בחכם אחד גדול ובעל מדות תרופיות ויבחרו בו למלא מקום המת. אבל חכמה אחת לא ידע עוד, והיא חכמת הכשוף; וישלחוהו לארץ מצרים הידועה במכשפיה וחרטמיה, ללמוד חכמה זו על בוריה, ויעש את דרכו לשם. ויהי בסורו בדרך במלון ללון, מצא בעל המלון חן בעיניו וישוחח אתו בעניני מדע אחדים. וישאל בעל המלון את האורח לאמר: אנה פני כבודו מועדות? הגד לעבדך אם תוכל. וישיבהו לאמר: ראשי הסנהדרין בירושלים שמו עיניהם בי להעמיד גם לי כסא בתוכם, אבל עוד בתורת הכשוף לא אדע נכונה, ולתכלית זו נוסע אנכי ארצה מצרים. ויאמר בעל המלון אליו: אם את הדבר הזה אתה מבקש, אנכי אלמדך אותו היטב, ולמה לך ללכת דרך רחוקה? וימאן החכם מאנשי ירושלים להאמין לו, כי הוא יכול להתחרות עם נבוני מצרים, ויאמר: לא, אך אל מצרים אלך. וישתוק בעל המלון וישמור את הדבר בלבו.

הבקר אור, ויאבה הנבחר לשום הלאה לדרך פעמיו. ויאמר לו בעל המלון: יסעד עוד אדוני אצלי מאוס, ואחר ילך, למען לא ילאה בדרכו. וישמע לו, ויעמוד בקרן זווית להתפלל, ובתוך כך הוכן השלחן ויעמידו עליו כל מיני מטעמים. ויהי כי כלה להתפלל, ויאמר לבעל המלון: תן לי כלי לרחוץ את ידי, ויתן לו כזה. ויובילוהו אל חבית גדולה של מים, אשר כמות עוד לא ראה מעולם, כי גדולה ורחבה היתה, עד לבלי שיעור. וישח העובר את ראשו לשאוב מים מן החבית, ויטערו רגליו ויפול הטימה. והמה החלו להתרחב ולהתפשט הלאה הלאה; החבית היתה לנחל, ומימיו שוטפים וגועשים. וישט במים למלש את נפשו, ותרא אותו שגרה עוברת בספינה, ותקחהו אליהם. ותעש האניה את דרכיה. מבני פרס ומדי היו היושבים באניה, והוא דבר אתם בלשונם; ויתפלאו על חכמתו ויאמרו אליו: בא אלינו אל ארצנו ונשיטך לראש לנו. וישמע בקולם ויתחבר להם, ואת מלאכות הסנהדרין אשר בידו שכח לגמרי, ונשטמה מזכרונו. ויביאו האנשים אותו לשושן הבירה, וימנו אותו לשד ושופט וישב שם ימים רבים.

והנה באו ימי מהומה לשושן, באו מלכיות קשות מכל עבר וילחמו עליה ויחרימוה ואותו ואת כבי העיר לקחו בשביה. בתחלה היה עליו לעבוד עבודה קשה, ואחר זה הקלו

לו, כי ראו שכרכה בו, וישימוהו לשומר על אחיו. ויקץ במשרתו זו, וישת עצות בנפשו ויברח מפני שוביו. חדש ימים הלך בלי מנוח עדי בואו לארץ המדבר, ושם חיות נראות, זאבים ושנהבים. וירא מערה אחת ויבוא ויסתתר בה; וימצא במערה אבנים טובות ומרגליות, פנינים וכל כלי יקר, ויאמר לנגוע בהם, ולא יכול להזיז אותם ממקומם. ויתפלא מאד על הדבר הזה. פתאום החלה צפור אחת, שהיתה תלויה על הקיר בכלוב, לזמר ולרנן, והוא מבין בשיחות חיות ועופות, ויבן את לשון הצפור לאמור: קום וצא! קום וצא! קום וצא! ויהנה לפניו חבית רחבה מלאה מים. ויתפלא מאד למחזה הזה, כי לא ראה אותה בתחלה. ויתאו לשאוב ממנה מים, ויגש אליו איש וימסור לו כלי. וישתומם מאד, כי הן לא ראה בכאן שום בן אדם. הוא הסתכל הישב באיש והחל להבירהו, ויכה על לבו ויקרא: האם חולם חלום אני? הלא הנך בעל המלון, אשר לנתי אצלך לפני שנים רבות, בעברי למצרים. מיד הראהו בעל המלון את ביתו ויאמר לו: בא הנה, השלחן ערוך, אכול לחמך. זה כבר רבע שעה, אשר תשאב המים לנשילת ידים. אז ראה עין בעין את חכמת הכשוף של אותו איש כי רבה. וישב אצלו שלשת ירחים וילמדו את כל הצפונות הללו. ובשובו לירושלים היה גדול בתכמת הכשוף יותר משאר אחיו הזקנים. הספור הזה נעתק אות באות מספר זכרון של אנשי ירושלים.

הינשוף*

בבית האסורים ברומי ישב אנריפס המלך, אחד מנצרי בית הורדוס, כי לא אבתה הממלכה העזה הזו לתת לו לעלות על כסא יהודה וישראל, ויחי שם חיי מצור ולא ראה מפלט. ויחלום פעם אחת חלום, כי בא ינשוף ויפרוש כנפיו, ויחל העולם להתגלגל. וייקץ משנתו ויישן עוד הפעם; והנה בא אותו הינשוף צועד בלאט על האדמה והשמש נוטה לערוב... ויהי בכקר ויספר את חלומו לאסיר אחד מארץ המזרח, שהיה בסהר עמו והוא מכני החוזים בכוכבים. ויאמר לו הפותר: שתי פעמים בחייך תראה את הינשוף, בפעם הראשונה יביא לך גאולה, ובפעם השנית מות בלשונו. אחרי שבעת ימים נראה הינשוף בחלון, והעיר רועשה. המלך טיבריוס מת ויקם קאיוס תחתיו, והוא נטה לאנריפס חסדו, ויטהר להוציאו מבית כלאו. ויחליף את שמלותיו בבגדי ארמנן וישימהו מלך על השבטים העברים, וישלחהו לארצו בעושר רב וכרוב כבוד, וימלך בירושלים. ויהי בשנה השביעית למלכו, גבה לבו עד להשחית ויעש עצמו אלה, וילבש בגדי לבן מזהירים; ובלכתו נראים שמש, ירח וכוכבים נוצצים הימנו, והעם הולך אחריו וקורא: זהו אלהינו! לזה קוינו! מיד נראה הינשוף על עץ ויקרא אל העם לאמר: זה הוא אלהיכם שיסודו מעפר וסופו לעפר, בעוד שלשה ימים הוא מת ואלהיכם יקבר בפניכם. ויתחללו מאד, ופני המלך נפלו מאד. וימיתו ה' כאשר אמר.

עוד ספורים

א

החלל במקדש*

בראשונה, כשהיה המקדש בבנינו והר הבית על מכונו והיו מקריבין בכל יום, לא היה פייס נהג בעבודת תרומת המזבח. כל מי מאנשי ביתו הכהנים, שהוא רוצה לתרום חורם, להקריב יקריב; ואם מרובים הכהנים, היו רצין ועולין בכבש, וכל הקודם לחברו זכה במקחו ושמח להיות הראשון למצוה, ויום טוב היה עושה ככיתו. ואם הגיעו שניהם שוים, וכל אחד אומר אני אתרום תחלה למזבח אלהי, היה הממונה מְפָשֵׁר ביניהם לפי מעמדם; ומימים לא קרה, שיאמר אדם, כי הטה משפט.

ויהי בבקר אחד, השחר כבר עלה ועת תרומת המזבח הגיעה, הקדימו שני כהנים צעירים, ושניהם רצין ועולין בכבש; ראה האחד את השני ממהר, דחפו והקדימו ויפסע עליו, קם זה הנופל ונטל את סבינו ותקעו בלב חברו, ויוז הדם, ויחרדו כל הכהנים למראה הדבר, אשר כמותו לא היה עוד במקדש-אל. בתוך כך נתקבץ העם בהר הבית. בא רבי צדוק ועמד על פתח האולם, קרא ואמר: אחינו, שמעוני, הרי הוא אומר: כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניך ושפטין ומדדו סביבת החלל, והיו אלה הקרובים אל החלל מביאים עגלת בקר, אשר לא משכה בעל וערפו אותה בנחל ואמרו: ידנו לא שפכה את הדם. אנו איך נמדוד? ועל מי להביא את העגלה? ההיכל או העזרה, או כלנו אנו? הרים העם קול בכיה. עומדים הם בוכים, והנה בא אבי הכהן הנרצח, ובראותו את בנו מתנוסס בדמו לא קרע שמלותיו ולא געה בכיה, כי אם חרד על חלול המקדש; נגש ואמר: רבותי, עדיין בני מפרפר ולא יצאה נשמתו כולה ועוד לא נטמא הסכין, נמהר להוציאו למען לא תטמא העזרה.

„קשה היתה להם טומאת מקדש משפיכת-דמים“, והקדימו את אשר להי גם על מיתת בניהם ויוצאי חלציהם.

ב

מנחת קנאות**

ואיש כי עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו לאמר: כי מעלה בו טעל, והיא אומרת לא עויתי. והביא האיש את אשתו למקדש אל הכהן והעמיד אותה לפני ה'; ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרש וכתב אֵלָה כספר ומחה אל מי המרים והשקה בהם את האשה ובאו המים המאררים האלה בה לקללה, אם מעלה, והיתה האשה לאלה בקרב עמה; ואם נקתה ולשוא הוציאו עליה דבה, והיו המים כאין, ויתן ה' לה עוד ברכה תחת קנאה. מעשה בשתי אחיות, בזמן הבית, שהיו יפות מאד ודומות זו לזו בתארן, וכלכתן בחוץ לא ידע איש להבדיל בין האחת ובין השנית. ותנשאינה שתיהן לגליל העליון לשני

** עפ"י תוספתא ומשנה סופה, מדרש תנחומא ג' שא י'

* עפ"י ספרי דבי רב עוד.

ובמדבר דבה פ"ט פ'.

אחים כורמים ולהם עבודה רבה. ויהי היום, ויצא שם רע על אחת מהן, כי חטאה לבעלה ויקנא בה בעלה, כי אהבה, ונורא היה לו הרעיון כי סרה ממנו; ולא יכול לעצור באש קנאתו ויאמר להביא אותה ירושלימה למקדש ולנסות צדקתה במנחת קנאות כמשפט תורת הקנאות. — ותירא האשה מאד ותבא בצרת נפשה לאחותה לבקש ממנה תחבולה ועצה. ותאמר השנית: אלך במקומך אחותי והצל אצילך ואל יחת לבך. ויהי ביום המועד, ותקם האחות המהורה ותשם עליה את בגדי אחותה הסרה, ותלך ותבא ירושלימה להביא את קרבן העני עשירית האיפה קמח שעורים, אשר לא יוצק עליו שמן ולא תנתן עליו לבונה, ותעמוד לפני הכהן הגדול, איש קנא ושומר דת. ויתקבצו עם רב מהכהנים והעם לראות במראה הזה, כי רק לעתים רחוקות, פעם בשבעים שנה, היו דנים סוטה במקדש. והכין הכהן את המים בכלי של חרש וישם בו עפר תחוח מעפר המשכן, ויגש אליה ויאחז בבגדיה ויקרעם. ובאו הסגנים לפרוע את ראשה, לסתור את שעריה ולגלות את לבה. והביאו חבל מצרי וקשרו למעלה מדדיה. כבול עץ היא עומדת, צלם אלהים בגולותו! ויצים הכהן עליה בדברי תוכחה קשים, כי תתודה, אם שמתה; ויכתוב לעיניה את האלה הנראה לצבות בטן ולנפל ירך. והשביע אותה, שלא תתן למחות את השם הגדול; וירא כי לא ענתה, ויקח מידיה את מנחת הקנאות וישליך אותה על האח שבמזבח, וימחק את ספר האלה במים וישקה ויאמר: יתן אלהים אותך לאלה ולשבועה בקרב עמך, אם חטאת. וינוע לב הקהל, והיא ענתה בלחש ותאמר אמן, כי נבהלה.

ויסר ממנה הכהן את פניו בשאט נפש, ויבואו פרחי הכהונה ויתקנו בגדיה, ויכסו שערותיה ויוציאוה מהר חוץ מעזרה. ותקם ותלך אל הגליל ארצה. ותשמע אחותה, כי שבה ותצא לקראתה בלב צוהל, ותריץ כי ראתה מרחוק ותפול על צוארה ותנשקה על פיה. ויצא ריח המים המאירים שנשאה אתה בכל הדרך, ויבא בהחושאת ויטיל בה ארס, ותפול מתה לרגלי אחותה.

2

וענו בה צדקתה*

בימי בית שני, כאשר לא נשברה עוד זרועה של סנהדרין ולא בטלו דיני נפשות מישראל, הי בעיר אחת בגליל העליון איש עשיר ורב נכסים ושמו צדקיהו, ולו אשה יפה כשמש וחכמה ויודעת תורה והשכל ושמה אביגיל. ויהי היום והיה צריך צדקיהו לעבור בים אל ארץ רחוקה, כי הגיע שמה סחרו, ויפקד את נחלתו ביד אחיו הקטן יונדב, ויצוהו סוכן על ביתו ועל אשתו ויאמר לו: שמור לי הנפש הזאת, היקרה לי מכל, והיה לאיש היל. ולעבדיו פקד, כי ישמעו כולם בקול אחיו, ואיש לא יזיד להמרות פיו, כי כחו ככחו, ומצאתו ועד בואו הוא אדונם.

ויונדב איש רע, ויתפש את לב אחיו. צדקיהו רק הלך לדרכו, והוא כבר החל לחשוב מזמות על אשת החן אשר ברישותו, כי נשא עיניו עליה ויחמד אותה. ובבואו לעשות מלאכתו, החל לדבר על לבה, כי תשמע לו, כי הוא אוהב אותה אהבה עזה זה

* ספור אנדי עמ"י מקור בא בקובץ צרפתי-עברי. ונרפסה אגדה זו ראשונה ב"חעולס", ברלין.

ימים רבים, ובלעדיה חיו אינם חיים. ולא אבתה אביגיל להמות און קשבת לדברי רשע ותאמר: ראה כי יצוק בלבך דבר בליעל; הן אחיך הגדול הפקודני בידך, כי האמין בך, ואתה תמר את אמרי פיך ותאמר לחללני ולשלוח יד בפקדון.

ויהי כדברו אליה דבריו הרעים יום יום, והיא הראתה לו רק אותות משטמה ובוז; וירא כי לא יכול ללבה, ויחל לשטום אותה גם הוא, ויאמר לנקום ממנה ומיפיה, כי לא לו. ויחדש יונדב עליה רעה, ויעמיד עליה עדי שקר בכסף לאמר, כי שמתה מתחת בעלה ותשא את עיניה אל אחד מעבדיה הנאמנים לה. ותהום העיר לשמועה הזו, ויביאו את החושאת לפני הסנהדרין בירושלים, והעדים חכמים הם להרע, כעדי שושנה בשעתה, ויכוונו עדותם יחד ולא נכחשו בהדרישה והחקירה. וסופרי הדיינים, אחד מימין ואחד משמאל, כותבים דברי המזכין ודברי המחייבין, ורבו דברי המחייבין, ונגמר דינה לסקילה בידי אדם.

וישימו „חבל המצרי“ על צוארה והובילו אותה לבית הסקילה, וכרוז יצא לפניו: אביגיל אשת צדקיהו יוצאה להסקל, כי זנתה, ואלה הם עדיה. ואיש לא בא להפר עדותם. וכשהגיעה הנשפמת עשר אמות מבית הסקילה, אמרו לה: תני תודה על מעשיך, והתוודי על אשמתך. ותם אביגיל ידיה, כי עוד לא אסרו אותה, ותאמר: אל-אלהים יודע, כי לא חטאתי; ואם יש בי עון זה, לא תהיה מיתתי כפרה לכל עונתי ואירש גיהנם. ויפעלו דבריה, עד להחפוצין לב כל הקהל, ובקשו להחזירה. היה שם פרוש אחד, קם ואמר: אם נעשה כדבר הזה להשיב הנידונה, אז כל חייב מיתה יאמר כאלה, כדי לזכות את עצמו. ולא מצא מענה.

וידו בה אבן, ויקיפוה מסביב גל אבנים.

ויהי בלילה ההוא, ותעבור שירת-אנשים בדרך לא רחוק ממקום האבנים ויעמדו לנוח וישמעו כמו קול אדם בא מתוך האבנים. וייראו האנשים ויאמרו, פן שד הוא. אבל להזקן שכחבורה היה רוח עז, ויקרב אל הגל וירכין את אזניו, וישמע קול אנחה. ויאמר: גשו הנה, אחי, כי שם בן-אדם! ויסירו האנשים מהגל אבן אבן, והנה הוד אשה נראה כלבנת פניה. ויתמהו, כי לא ראו עוד כמות ליופי. ויפרשו טרנד על הארץ ויושיבו את הנצלת שם, ותפקח את עיניה ותשאף רוח. ויפתחו את אמתחותיהם ויקחו אוכל ומשקה ויתנו לה להשיב נפשה. ותאכל ותברך. ויראו האנשים, כי נח רוחה וישאלו אותה לאמר: מי את? ואיך חצבו לך פה באבנים קבר? ותספר להם האשה את אשר קרה לה היום, וכי סקלוה במצות בית-דין על לא עול בכפה, והיתה בה יד שקר וכחשים לרגמה נקיה תחת השמש. ויצא לב האנשים לשמוע הדברים האלה, ויקראו לאמר: מארץ רחוקה נחט ושמענו מירושלים קרית משפט-הצדק, ואמרנו לעלות שמה ולהקריב קרבן; והנה רואים אנו, כי תחת משפט משפח ונספה צדיק, חי ה' אם נבוא עוד אל שעריה! ויחלו להכין את עצמם לדרך אשר באו, ויגשו אליה ויאמרו: ראי, אנו שבים אל ארצנו ואת תשארי פה, וראוך אויבך, אשר צדים לנפשך, וכלוך; לכי אתנו אל המקום, אשר נתן לנו אלהים, ותשבי בתוכנו ונשיב לך, כי אשת חיל את!

ותאמר אביגיל: מאת ה' היתה זאת, כי הצילני היום, אלכה עמכם, אם אך תבטיחו לי, שלא תגעו בי לרעה. וישבעו לה האנשים ויאמרו: כה יעשה לנו האלהים וכה יוסיף, אם נחשוב נבלה עליך. וירכיבו אותה על גמל ויעטפוה אדרת, וילכו עמה לארצם דרך המדבר. וישמרו עליה מכל משמר, כאשר אמרו, והיה כאשר עמדו ללון בלילה ולנח, כי רב הדרך, נטו אהל בעד אביגיל, ועגו עונה בחול סביבו ותחבו חניתותיהם בו, ויאמרו: כל העובר ידקר!

ויבואו לביתם בשלום, ותתישב אביגיל שמה; ויתנו לה נחלה ביניהם בין שדות ויערות. ושם עשבי מרפא רבים, וכל דשא בו תעלה, אבל לא ידעו מהם אנשי המקום, ותלמד אביגיל בחכמתה לדעת סגלות העשבים, ותשכיל בטבעם, ותחל לרפאות בהם חולים; וה' היה עמה להיטיב ולהעלות ארוכה לכל המשכימים לפתחה. ויצא שמה, ויגהרו אליה מכל אפסים. וכה עברו ימים רבים להרבות חילה, ותרפא את כל מוכה ומנוגע בארץ. ובימים ההם שב צדקיהו בעל אביגיל הביתה, מלא כל טוב הארץ. ויגידו לו את הבשורה הרעה, כי סרה אשתו מדרך הטוב, וכי סקלוה בבית-דין. ויצא לבו ויאמר: יסרני ה', כי עזבתי את ביתי ונחלתי בירושלים לרדוף אחרי עושר. ויאמר ליוגדב אחיו בתומו: מעתה אתה בני, כי מי לי עוד בארץ בלעדך.

וה' לא יעמוד לרשע, ויכה את יוגדב בצרעת על מצחו. ותבוא הרעה גם על עדי-השקר — שכניו, וינגעו, וכל רופאי ירושלים וכהניה לא ידעו תרופה וקצרה ידם לטהר אותם. ויצטער צדקיהו מאד על אחיו.

והנה עלו לרגל אנשים מארץ רחוקה, ויספרו בשכונה, אשר גרו בה, כי רופאה אחת רבת פלאים יושבת בגבולם, והיא תרפא כל חלי, ותטהר כל נגע. וישמעו המצורעים וישמחו על הדבר, ויאמרו איש אל אחיו: נלכה גם נחנו אל ארץ ההוא, פן נגאל גם אננו. ויספר יהונדב לאחיו את הדבר, וישמח גם הוא ויאמר: גם אנכי אלך עמכם.

ויזדינו כולם אחרי החג, ויקחו מכל טוב בידם, וירכבו על גמליהם ויבואו בעוד חדש ימים לארץ ההיא. וישאלו את אנשי המקום, ויאמרו אלה להם: כנים הדברים, יש אתנו פה רופאה, שמפליאה לעשות. וימהרו ויעמדו לפני הצרה. ויאמר העבד שומר השער: מי אתם? ומה הפצכם? ואודיע לגברתי. ויענו אותו לאמר: חולים במחלת העור אנחנו, ומארץ העברים באנו לבקש תרופה. וירץ העבד ויגד להרופאה: ארבעה אנשים עברים באו להתרפאות אצל גברתי, ותאמר: הכנס אותם מיד. ויבואו צדקיהו ויוגדב זהשנים אשר אתם החדרה וישתחוו; ותכירם אביגיל, ולבה הומה וסוער, — אבל היא התאפקה ותתנכר להם. והם לא פללו, מי היא האישה הנצבת לפניהם, כי חשבוה למתה; ובגדיה הכבודות שלבשה, כפי מנהגי המקום, וכל אשר מסביב לה נתנו לזיו איקונה תואר אחר מהוד ימי ירושלים: ואם אז היתה כבודה כבת מלך פנימה, עתה רשמה במלכה.

ויגש צדקיהו כמליץ, ויאמר: האנשים האלה עבדיך מצורעים הם, ונשמע את שמך לתפארת, כי את תעלי רפאות לכל מתלה; רפאי נא אישה כבודה גם את אלה, ותקחי כסף וזהב כמלוא הפצך.

ותאמר אביגיל: יקרבו נא התולים אלי, ואראה בפניהם, ויקרבו. ותבש בהם ותאמר:

פניכם יעידו, כי חטא גדול וטראטא חטאתם בחייכם, ולא אוכל לרפא אתכם, כשרם התודיתם על אשמתכם. ויבהלו העדים ויאמרו: נביאה היא האשה הזאת! ויפלו על פניהם. ויאמרו: אמנם כן, נשכרנו בכסף דמים פעם, להעיד עדות שקר על אשה צודקת, כי עושה לעשות, ועתה דמה מדינו הנה נדרש.

ויוגרב עמד כתמר מקשה!

ותאמר אליו הרופאה: הגד גם אתה מה חטאת. ויקשה את לבו, ויאמר: לא אדע, כי עויתי. ויחר להעדים הדבר מאד, ויקומו ויאמרו: איש רע וצר הזה הסית אותנו להוציא אשה לסקילה באמרי פיעו, והוא עוד יכחש בפנינו. ויבהל צדקיהו ויפעם רוחו בקרבנו. והרופאה נקרבה אל העדים ותזרק מימי טרפא על פניהם, ותאמר: אתם, כי התודיתם על חטאתכם, לכו לביתכם ותטהרו. ואתה, פנתה אל יוגרב לאמר, כי לא תתודה, תהיה מצורע כל ימך, ככל מכה רעהו בסתר, וצרעת האנשים ההם תדבק בך. — וטרפאו העדים עוד בשרם עזבו סף ביתה; ויצא יוגרב כנחזי מצורע כשלג.

ובצאתם, לא יכלה אביגיל לעצור ברוחה עוד, ותתן קולה בבכי, ותאמר לצדקיהו: אנכי אביגיל רעיתך, אשר סקלוני אז ברבת רכיל, והי הצילני והביאני עד הלום. ויפתח צדקיהו את זרועותיו ויחבק את אשתו ויבכו שניהם.

וישובו אחרי הדברים האלה צדקיהו ואשתו אל הארץ הקדושה בלבב שמחה. והקול נשמע בירושלים, כי יצא כאור נגה צדקת אביגיל. וישמחו כל אוהביה, ופני אויביה קבצו פארור. וילכו לקראתם הכהנים והעם, ויברטום בשלום. ויבואו כלם להיכל המקדש, ויגישו קרבן תודה באטן והלל לה'. והדיינים, שנכשלו בטוציאי דבה, מהרו גם הם ויביאו את אישם. ונגלל העון מעליהם, וקרא לירושלים עיר הצדק עד יום האחרון.

מהכהנים ומהמורים

*

שערי נקנור *

בימי הבית השני נתקלקל פעם שער המזרח ושלחו אמרכלי המקדש איש אחד ושקלי הקדש בידו לארץ רחוקה להביא עצי שטים, ושם האיש נקנור. ויבוא לארץ ההיא ויקנה שם את העצים הדרושים מן המבחר ויחתוך אותם לקרשים ויטענם על ספינה הולכת ארצה יהודה וישלם כסף רב בשכרה. היא באה באמצע הים. והנה עמד נחשול גדול להרעיש את הספינה ונוסעיה יחד, ויראו האנשים לנפשם, וגם רב המשא אשר תוביל. ויגשו להטיל איש איש סחורתו הכבדה במים, למען הקל עליה; ולא נתנם נקנור לעשות ויאמר, אם אתם עושים כזה, השליכו גם אותי עמהם וטוב מותי מחיי. ולא שמעו לו שאר הנוסעים, כי רבו עליו, ויטילו את הקרשים אחד אחד במים. אף הוא קפץ אחריהם היטה, וינודו לו האנשים ולחיו ויאמרו: מחרף הוא את עצמו למות בגלל עצים חתוכים. הספינה הרחיקה לכת, ואמנם נח הים מעט, ויהי בבואה לגמלה של יפו, ראו את נקנור רוכב על קרשיו ובא בשלום. וידעו ויכירו את מעשיו וילכו עמו ירושלימה להודות לה.

כל השערים שהיו במקדש צפו אותם בזהב, חוץ משערי נקנור, שנשארו בתבניתם לזכרון מביאם. ויש אומרים, העמידו אותם בערב בלבנינותם והשכימו בבקר ומצאו כי נחשתן מצהיבה.

ב

בספינה **

ספינה אחת עשתה בים דרכה בימי הבית, ובה שָׁרָה רבה מעטים ולשונות שונים. היא אך הפליגה מן החוף, ויקם סער גדול ויניע את המים והגלים הרועשים נופלים בכל פעם ברעם עוזם ומנידים את הספינה כנוד הקנה. ויחרדו הנוסעים ויצא לבם ויקח כל אחד ואחד יראתו מחיקו ויצעק וישתחוה לה', כי הצל יציל אותו. ואלהיהם של אלו דוממים המה ואינם שומעים. ויראו בקצה הספינה נער אחד, שאינו משתחוה כמותם ואינו עושה כמעשיהם, ויקראו לו: עמוד עצל, קום וקח יראתך ועשה כמונו. ויאמר להם: יראתי היא בשמים ולה אין דמות. ויקראו לו באימת נפשם: התפלל לאלהיך ונראה, אם ישמע לך מרחוק. ויעמוד הנער בקרן זוית ויפרוש את כפיו ויתפלל לאלהים ויאמר:

* עפ"י תוספתא יומא ועוד. ** עפ"י ירושלמי ברכות ועוד.

רבונו של עולם, אדון כל הצבאות ואלהי כל הימים, שמע את דברתי ועשה אם לא למעני, כי מה אני וקטנתי בעיניך, עשה למען אבותינו הקדושים, ועשה למען שמך הגדול, למען יכירו וידעו, כי גדול אתה מכל אלהים. ומיד נתקבלה תפלתו במרום. רמז הקב"ה לשר של ים וישתוק הים מזעפו והסערה קמה לדממה. וישתוממו האנשים למראה ההוא ויגשו ויאמרו לו: בן מי אתה? ומאיזה עם מוצאך? ויאמר להם: גנב גנבתי מארץ־העברים ועיר מושבי בגליל העליון. ויאמרו: אמנם גדול אלהי העברים. ויהי בבואם אל החוף הוציאהו לחפשי וישלחוהו לארצו במתנות. וילך לימי הרגל ירושלימה ויביא קרבן תודה לה.

א ב ן ה ק ו ד ש

(בשני אופנים)

* א

ויהי איש חסיד בירושלים, והוא עני ובכיתו אין כל. וירא יום יום, הנה מרבים העם להביא עלות ונדבות לבית האלהים, ומלא הבית קרבנות פרים ועתודים, צאן ועזים, מלא הוא מכל מנחה בשדה ובכרם ומכל פירות האילן והאדמה, ואך הוא לא יתן להאלהים מאומה. ויצר לבו, ויקם ויצא השדה, אולי ימצא מה, שיכול להגישו אל יושב בית ארזים ומשכן שכינתו בתוכו. וישא את עיניו וירא אבן אחת יפה, והיא מסותתת מכל עבריה ולבן מראה כפני השיש. הלך וזכה בה ויאמר: הרי עלי אבן זו להביאה לירושלים. ולא יכול נשוא אותה, כי כבדה מאד, וישב לשמור עליה. עוד הוא משים עצות בנפשו, והנה חמשה אנשים לקראתו. ויאמר להם: שאוני, אדוני, ונשאו אתי את האבן הזאת לעיר הקדושה. ויאמרו: כן נעשה כאשר דברת, אם אך חתן אצבעך עמנו. ויעש כן, עוד הם מדברים, והנה עומדים הם עם האבן בשערי ירושלים. בקש להודות להם על חסדם ויעלמו פתאם ולא מצאם. בא ללשכת הגזית, אמרו: מלאכי השרת נצטרפו עם המביא המנדב, והעמידו את האבן שם למזכרת.

ב

בימי הבית היה איש חסיד אחד, רבי חנינא, והוא איש תם וישר, חונק ירושלים ובית האלהים; אבל עני היה ואין ידו משגת להעלות למזבח עולות וזבחים, שלמים ונדבות. ויהי היום, וירא והנה אנשי בית עירו משימים לדרך פעמיהם, להביא בכורים לירושלים. והשור הולך לפניהם, קרניו מצופות זהב ועטרה של זית בראשו. ויקנא בהם קנאה גדולה ויאמר להביא גם הוא מתנה לקונו. מה עשה? יצא למדברה של עירו, ומצא שם אבן אחת גדולה. עמד וסתתה וסירקה ואמר: הרי עלי להביאה ירושלימה. לא יכול לשאת אותה על שכמו, כי כבדה מאד. „זימן לו הקב"ה חמשה מלאכים בדמות

* עפ"י מדרש שיר השירים רבה ס"א וקהלת רבה ס"א.

בני אדם", באו ואמרו לו: עזוב נעזוב לך במשאך. נתנו ידיהם עמו, ובין כה וכה והנה הם עומדים בשערי ירושלים. בקש להודות להם על מרחתם ואינם. ידעו שנעשה לו נס, והעמידו אותה האבן בלשכת הגזית. וקראו עליו: הוית איש מהיר במלאכתו!

קרבן ונדבה

א

עשיר ורש*

הרבה העם להקריב בימי הבית ויעבדו את ה' בזבחים ובעלות, בשלמים ובמנחות. ועוד הגדיל להקריב מלך אחד בימים ההם; כל שור שמן ופר יפה אשר בעדרו הביא לשלחן המלך, מלכו של עולם, לקרבנותיו במשכן אין מספר. פעם אחת הביא נדבה לה' אלף עלות, ויקרא לראש הכהנים ויאמר אליו: איש אל יקריב היום חוץ ממני. ובאו פרחי הכהנה לשהוט את הקרבנות הרבים, ונחל דם נזל סביב למזבח. בעוד הם רצים ושבים להקריב מתנת המלך אל האלהים, בא איש עני אחד ובידו שני תרים, נגש לכהן ואמר: יקריב נא אדוני את אלה לאלהי הבית הזה, אמרו לו: היום הזה קדוש למלכנו ולא אלף קרבנותיו אשר הביא. התחנן האיש ויאמר: שאני כהני, דל אני מימי, וה' עמדי כי אצוד בכל יום ארבעה תרים, ואחצה אותם, שנים מהם אתן למאכל לבני ביתי ושנים אביא לה'; ואם תמנעני היום מלהקריב, נמצאים אתם מכלים את מזונותי. נכמרו רחמי הכהן עליו והקריבו שני תריו. יצאה בת קול ואמרה: קדם קרבן דל זה והיה לריח נחוח בשמי מעלה מאלף עלות של המלך מטה.

ב

מנחת האשה**

ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה, והקטיר הכהן את אזכרתה המזבחה. כף קמח שוה לפני ה' כדם פרים ועתודים, לא כן הדבר בעיני רוב הכהנים משרתי הקדש. יום קרבנות רבים היה, ידי הכהנים ופרחי הכהנים מלאות עבודה. פרים כבשים ועזים עומדים מחנות מחנות סביב הבית, כולם נרחצו למשעי ובעליהם עומדים עליהם להביאם עלות וחטאת לה'. באה גם אשה אחת עניה עטופה בצעיף, ובמטפחת אשר בידה צרור קמח, להביא גם היא מנחה לאל מגינה. בז לה כהן אחד בלבו ויאמר: ראו מה מביאה היא לה' ומה יש בזה להקריב? ויבא אלהים בחלום הלילה אליו ויאמר: לא טוב עשית, כי בזית למנחת האשה, את נפשה היא הקריבה לי!

* עפ"י סדרש ויקרא רבה פרשה ג' ומדרש תהלים כ"ב. ** עפ"י מדרשים הנ"ל.

ג

נְקִי י*

נְקִי הָיָה שֶׁמֶשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל מְגִדֵּל צַבְעִים, וְהָיָה אִישׁ הַצְּנִיעַ לְכַת, עוֹשֶׂה מְלָאכְתּוֹ בְּאִמּוּנָה וּמִחֲבֵב בֵּית הָאֵל כְּכַבֵּת עֵינָיו. כָּל הַיּוֹם הָיָה מְרוּד בְּעַסְקָיו; וּכְשֶׁנִּפְנָה מִמַּעֲשָׂהוּ לַעֲת עֶרֶב, הָיָה עוֹלָה בְּעִלְיָה וּמִתְפַּלֵּל בְּמִקּוֹם קָרְבָן, כִּי רְחוֹק הָיָה מִירוּשָׁלַיִם וּמִמְזִבְחָהּ. אַךְ בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת, בְּשַׁעַר שְׁהִיָּה מִתְקַן אֶת הַנְּרוֹת לְשַׁבָּת וְהַכִּיֵּן הַכֹּל לַיּוֹם הַשַּׁבָּת, הָיָה בָּא לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, אֲשֶׁר בְּעִיר הַקִּדְשָׁה, קָנָה שֵׁם שְׁבִיתָה וַיַּחְזוֹר מִהָרָה לְעִירוֹ לְהַדְלִיק אֶת הַנְּרוֹת. מִמְּגִדֵּל צַבְעִים עִירוֹ עַד יְרוּשָׁלַיִם הָיָה מֵהַלֶּךְ שְׁבוּעַ יָמִים, וְהוּא עָשָׂה אֶת הַדֶּרֶךְ יָשָׁר וַיַּחְזוֹר בְּרַגְעִים מוֹעֲטִים. כִּשְׁמַת אָמְרוּ עֲלָיו: הוּא חֲסִיד! הוּא עֲנִיו! שֶׁבַק לָנוּ חַיִּים מִי שִׁזְכָּה לְנַסִּים כְּאַלֶּה.

אֲנָשֵׁי מַעֲשָׂה

א

הַהוֹלֵךְ **

בְּיָמֵי הַבַּיִת הָיָה כְּהֵן אֶחָד פְּלִאֵי וְרַב יוֹשֵׁר. הוּא הָיָה עוֹשֵׂי גְדוֹל מְאֹד וְעֲצָמוֹ מִסְפָּר נִכְסָיו עַד לְמַעְלָה רֹאשׁ. אָבִיו הֵנִיחַ לוֹ בְּמוֹתוֹ אֶלֶף עֵיירוֹת בִּיבְשָׁה, וּכְנֻגָּדָן אֶלֶף סְפִינּוֹת מִפְּלִיגוֹת בַּיָּם שְׁעוֹנוֹת כָּל טוֹב הָאָרֶץ; וְהוּא לֹא שָׁם לָבוֹ לְעֲשׂוֹ וּלְקִנְיָנוֹ, לְדַעַת מֵהֶם וּלְעֲשׂוֹת בָּהֶם. וְכָל יָמָיו לֹא רָאָהוּ אָדָם עוֹשֶׂה דְבַר חוּץ מִהַעֲסֵק בַּתּוֹרָה, בַּה הֵגָה תְּמִיד וְאוֹתָהּ דֹרֵשׁ תְּמִיד. וְכַךְ דִּרְכּוֹ: שֶׁקְּבָלָהּ בְּמִתְנָיו וְנֹאד שֶׁל קִמַּח עַל כִּתְפוֹ הָיָה מֵהַלֶּךְ רִגְלֵי מַעִיר לְעִיר וּמִמְדִּינָה לְמְדִינָה לְבַקֵּשׁ שֵׁם שְׁמוּעוֹת וְהַלְכוֹת, שְׁעוֹד לֹא יִדְעֵן; וּכְשֶׁהָיָה עֵיף, הָיָה שֵׁם רֹאשׁוֹ עַל סַלַע וַיִּישֵׁן. פַּעַם אַחַת מִצְּאוּהוֹ עֲבָדָיו בְּדֶרֶךְ, הִעִירוּ אוֹתוֹ בְּרַגְלֵיהֶם וְאָמְרוּ: מַה לָּךְ עֲצַל גֵּרָדָם, כִּפּוּהוֹ לְעִבּוּדַת הָעִיר וְעָשׂוֹ בּוֹ אֲנִגְרִיא, אָמַר לָהֶם: בְּבַקְשָׁה מִכֶּם אַחִי, הֵנִיחֹנִי וְאֶלֶךְ לְלַמּוֹד אֶצֶל פְּלוֹנִי. אָמְרוּ הֵם: חַי בֶּן חֲרָסוֹם אֲדוֹנֵנוּ, שְׂאִין אֲנוּ מְנִיחִים אוֹתְךָ וְלֹא נִפְטָרְךָ. עֲבַד אֶצֶלְךָ קֶשֶׁה לַיְלָה וַיּוֹם שְׁלָם וְלֹא אָמַר לָהֶם, מִי הוּא וְאִיזָה הוּא וְקָבַל עֲלָיו אֶת עוֹלָם בְּלִבְּ שְׁלָם.

ב

אֶרֶךְ רוּחַ ***

נָשִׂיא אֶחָד הָיָה בְּיִשְׂרָאֵל בְּזִמְנֵי הַבַּיִת, וְהוּא הָיָה עֲנוּתָן וְאֶרֶךְ־רוּחַ, הָיָה נוֹשֵׂא בְּמִשָּׂא כָּל אָדָם, וּמַעֲוֹלָם לֹא כַּעַס וְלֹא הִרְאָה אִי־רִצּוֹן, גַּם אִם הִכְבִּידוּ עֲלָיו. בָּאוּ שְׁנֵי אֲנָשֵׁי

* עַפְ"י יְרוּשָׁלַיִם זְרַעִים וְאִיכָתָה רַבְתּוֹ. ** סְפוֹר מְרַבֵּי אֶלְעָזָר בֶּן חֲרָסוֹם בְּבַלְי יוֹמָא, וְנִמְצָא בְּעוֹד מִקּוּרִים. *** סְפוֹר מֵהַלֵּל עַפְ"י אֲדַר"ן נִסְחָא בִּי וּבְבַלְי שַׁבָּת וְהוֹסַפְתָּ הַמֵּאָסָף.

ירושלים והמירו זה את זה בארבע מאות זוז, ואמרו: כל מי שיקניש את הנשיא יקח את הסך הזה מחברו. אותו היום ערב שבת היה, ובבית הנשיא הכנות רבות ליום השבת. בא האחד לפני הבית ודפק על הדלת וקרא: מי כאן הנשיא? מי כאן הנשיא? נתעמף המנהיג בטליתו, יצא וישב לפניו ואמר להקורא: מה לך בני? אמר לו: שאלה גדולה יש לי לשאול אותך. אמר לו: שאל בני שאל.

שאל הקורא ואמר: מפני מה ראשיהם של בבליים ארוכים? השיב הנשיא — מבבל היה מוצאו — ואמר לו: שאלה גדולה שאלת; אין במקומנו עריסות, התינוק מתגדל אך על חיק אמו, ולפיכך ראשיהם ארוכים. עזבו האיש והלך לו. לאחר חצי שעה בא שנית וטפח על הדלת וקרא: מי כאן הנשיא? מי כאן הנשיא? נתעמף עוד הפעם ויצא לקראתו ואמר לו: העור לך בני דברים אלי? אמר האיש, הן והן. א"ל, כל מה שבלבך שאל. שאל אותו ואמר: מפני מה פרסות רגליהם של בני אפריקא רחבות? אמר לו: גם זו שאלה גדולה. מפני שהולכים המה כל ימיהם בין בצעי המים, לפיכך רגליהם רחבות. שאל שוב השואל: ומפני מה עיניהם של תרמודים תרוטות? השיב לו: מפני שדרים הם בארץ חול במדבר ובא הרוח הנושא את החול ומעור את עיניהם. וילך השואל ויפטר ממנו. לאחר שעה חזר ובא ודפק בחזקה על הדלת וקרא: מי כאן הנשיא? מי כאן הנשיא? נתעמף שלישיית ויצא ואמר לו: האם עוד שאלות רבות לך בני אלי? שאל זה ואמר: מפני מה זנבה של פרה ארוך ושל חמור קצר? אמר לו: גם זו שאלה גדולה היא. החמור נושא אוכף על גבי בשרו אשר יגן עליו, תחת זה עור הפרה מטלה תמיד וצריך לה זנבה להתחכך בו. אמר האיש להמשיב: אתה הוא, שקורין אותך הנשיא? אמר לו הן. אמר לו: אם כן, אל ירבה כמותך בישראל! אמר לו: מפני מה, בני? אמר לו: בשביל שאבדתי היום ד' מאות זוז על ידך. אמר לו: מוטב שתפסיד ד' מאות זוז, והנשיא לא יקפיד. לקח ארנקי של זהב ונתן לו ואמר: לך ותן לחברך.

ג

גשמי אל*

מעשה בחסיד אחד בימי המקדש, שאמרו לו בשני בצורת: התפלל וירדו גשמים מרוכים. באו ואמרו לו: כשם שהתפללת עליהם שירדו, כך התפלל עליהם וילכו להם. אמר להם: צאו וראו, אם עמד אדם על קרן אפל משקשק את רגליו בנחל קדרון, נתפלל שלא ירדו כך; אבל בטוחים אנו, שאין המקום מביא עוד מבול לעולם, כי לא ישחת ה' כל בשר ולא ימחה את פני האדמה.

שוב היו ימי בצורת גדולים שלש שנים בזו אחר זו ולא ירדו גשמים, ויצעק העם ללחם, באו לפני החסיד חוני המעגל ואמרו: רבנו ומאורנו, התפלל וירדו גשמים ולא נמות לעיניך! התפלל ולא ירדו ולא שמע ה' בקולו, נתעמף ואמר: חנני ה'! מפני השמים בנתשת. מה עשה? עג עוגה ועמד בתוכה כחבקוק רבו, שאמר על משמתי אעמדת

* עפ"י תוספתא חענית ב', מגילת חענית פ"ב ושאר מקורים.

ואתיצבה על מצור, וקרא ואמר: רבונו של עולם, עיני כל ישראל עלי והמה שמו שניהם אל תחנתי; נשבע אני בשמך הגדול הגבור והנורא, שאיני זו מכאן עד שתרחם על בניך ותפתח לנו שעריך. מיד התקדרו שמים בעבים והתחילו מנשפים טפים טפים. קרא לו העם: רבי, ראינוך ולא נמות, רואין אנו, שאין הגשמים יורדין אלא להתיר שבעתך. פנה ואמר לפני המקום: אדון שבשמים, לא כך שאלתי, אלא תן לנו גשמים בידך המלאה. התחילו הגשמים לרדת בזעף ובשטף. התחיל העם לצעוק: אין אלו יורדים אלא לאבר אותנו. אמר להם: אל תיראו — לא תהיה בכס יד ה'. עמד בפנה ותלה ואמר: אדון שבשמים, תן לנו גשמי ברכה וגדבה. ירדו כתקונן וירדו שלשה ימים ושלשה לילות.

שוב היו מתיראים, פן רבים הם הגשמים ויטחו כל זרע בארץ, באו ואמרו לחוני: רבינו, בקש נא את השם עתה, כי יחזול המטר. אמר להם: בני, הקשיתם לשאול, כי אין מתפללים על רוב הטובה; אף על פי כן, לכו והביאו לי פר הודיה. הלכו והביאו לו שור תמים, ויעמידהו בעזרה וסמך שתי ידיו עליו ואמר: רבון העולמים! עמך ישראל ונתלתך, אשר הוצאת ממצרים בכחך הגדול ובזרועך הנטויה, אינם יכולין לעמוד לא ברוב כעסך ולא ברוב רחמך; כעסת עליהם, נמקו והלכו ויהיו כנוזפים, השפעת עליהם גשמך, והגה אין הם יכולין לעמוד בהם. יהי רצון מלפניך שיהא ריוח בעולם והביא רוחה לנו. מיד נשבה הרוח, נפסקו הגשמים ונתפזרו העבים, זרחה החמה ויבשה הארץ, יצא העם לשדה וראו אותו מלא כמהין ופטריות ובכל האדמה נוצץ עשב ירקרק, התחילו לומר הללויה ויודו לאדוני האדונים. ותבוא שנת שזבע וברכה בכל הארץ.

שלחו בני לשכת הגזית לחוני: — „ותגזר אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור“, אתה גזרת מלמטה והקדוש ברוך הוא מקיים מאמרך מלמעלה; „ועל דרכיך נגה אור“, דור שהיה אפל האירות בתפלתך, דור שהיה שפל הגבהתו בתפלתך, דור ששח בעונו הושעתו בתפלתך. אך שמעון בן שמח הנשיא נקסחו לבומפני חחנה זו ואמר: אלמלא חוני הוא ראוי לנדוי, לא כך מבקשים מלפני המקום, ואולי היו השנים שנות אליהו לרעב, לא נמצא שם שמים מתחלל על ידו? יצאה בת קול ואמרה: הנח לו לחוני, שהוא כבן המתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו. הוא אומר: אבא רחצני בחמין וארחצו בחמין, שמשפני בצונן ואשטפו ואביא לו אגוזים ורמונים, כל אשר ישא לבו לו אתן, ועליו אמרתי: ישמח אביו בו ותגל יולדתו!

ד

זכר של רחלים*

נחזינה חופר שיחין ומערות היה אחד מן הממונים שבמקדש, ומלאכתו היתה לחפור בורות שיחין ומערות לכנוס המים בשביל באי הגולה לעיר הקדושה בשלשת ימי הרגל ולכל העוברים והשבים; והוא היה איש חסיד תמים ועמל במעשה, וכל הימים אשר הוא חי לא אמר אדם: צמא אני למים בירושלים. ויהי היום ותלך בתו להנשא בגליל ותפול לבור

* על פי ירושלמי שקלים ובבלי יבמות ועוד.

מים עמוק ולא יכלו להוציאה. ותהום כל הסביבה על המאורע וירוצו ויודיעו הדבר לבעל הפלאות רבי חנינא בן דוסא. שעה ראשונה אמר להם: שלום לה, שניה אמר להם שלום, בשלישית אמר להם: כבר עלתה וגצולה. עוד הוא מדבר, והנה הנערה באה את כל הכבודה ופניה צוהלים. אמר לה רבי חנינא: בתו, מי העלך? אמרה: רבי, זכר של רחלים נודמן לי וזקן מנהיגו ויעלני בקרניו ויביאני ליבשה ואך באתי לשפת הבור ויעלמו יחד. „ואית דאמרינן“ מלאך בא בדמות חסיד אחד וימשך מן המים. אמרו לו תלמידיו לרבם רבי חנינא: נביא אתה רבינו וכל אלה ראית בנבואה? ענה ואמר להם: אל נא תלמידי, לא נביא אנכי ולא בן נביא, אלא בטוח הייתי, שבדבר שאותו צדיק מתעמל בו, לא יבשל בו זרעו. ואית דאמרינן בלשון הזאת אמר להם: אפשר נחזינה אחי מכבד את בוראו במים והוא מקפחו במים? ה' לא יקפח חסד.

ה

שומרי הבתים*

בגליל אשקלון אשר בארץ פלשתים ישבו בימי הבית שני אחים עברים עשירים ואוצרות רבים בביתם, ולא היו להם בנים וקרובים. היו עולים שלש פעמים בשנה בכל שלש רגלים ירושלימה לראות את פני האדן ה'; והיו אומרים שכני הגוים: כי יעלו הגרים הללו לעיר קדשם, ואיש לא ישאר לשמור את בתיהם, אנו נכנסים בהם וננטלים כל מה שטמון שם. מה היה עושה האדן צבאות? בכל פעם לכת בניו לבקר בהיכלו זמן מלאכים לאשקלון, ונראו כרמותם ובצלמם של ההולכים והיו נכנסים ויוצאים בתוך בתיהם. פעם שבו האחים מירושלים והביאו לשכניהם דורנות ומתנות מפרי הארץ. אמרו השכנים להם: והלא עמנו הייתם כל אותם הימים, למה תתנו לנו מתנות? אמרו האחים להם: בירושלים היינו, בעיר אלהינו. חזרו ושאלו אותם: אימתי עליהם? אמרו ביום פלוני. — ואימתי באתם? ביום אלמוני. — ואת מי הנחתם בתוך בתיכם לשמור עליהם, כי נדמו לכם? אמרו האחים: חי ה', כי לא הנחנו שום אדם. עמדו האשקלונים ואמרו: ברוך אלהי היהודים, שלא עזבם ולא יעזבם לעולם! וכשהגיע רגל חדש קמו ועלו גם הם לירושלים.

* על פי ירושלמי פיאה פרק שני.

מספורי החורבן

א

מסירת המפתחות*

בימים שהבית עמד על מכונו, וזה שער השמים, כי יחטאו בני אדם ויאשמו, היו לוקחים כל עדת בני ישראל, בבא ימי הסליחה, שני שעירים, אחד לחטאת ואחד לעזאזל, והעמיד אותם הכהן פתח אהל מועד מול ארון העדות, ונתן שני גורלות, גורל אחד לה' ועשהו חטאת והעלהו על המזבח; והשעיר, אשר עלה עליו הגורל לעזאזל, סמכו הכהנים והעם את ידיהם עליו, והעמיסו עליו כל העונות והחטאים, ונשא השעיר את כל פשעי האדם אל ארץ גזרה ולא ישוב חי. אם עלה גורל של חטאת בימין, סימן יפה להם והיו שמחים; ואם בשמאל עלה, היו דואגים. ומנין היו יודעים, שהגיע שעיר למדבר? דרכיות היו עושין ומניפין כסודרין. אחרים אומרים: סימן אחר היה להם: לשון של זהורית היתה תלויה על פתחו של היכל; וכשהגיע השעיר לשם, היתה הלשון מלבינה ונסלה לעם, כדבר הנביא לאמר: אם יהיו חטאיכם כשנים, כשלג ילבינו.

כה היה הדבר הולך ונמשך עד ימי שמעון הצדיק. לא היה מגיע שעיר המשתלה למחצית ההר, עד שנעשה בשרו אברים אברים. משמת אותו כהן חסיד, ושמש בית יהודה התחיל לערוב, היה נשמש ובורח למדבר . . . עד ימיו היה הגורל אשר לדי עולה חסיד בימין, משמת החל לעלות בשמאל; עד זמנו היתה לשון של זהורית מלבינה תדיר, משמת חדלה להלבין; עד ימי שמעון הצדיק היתה אש המערכה מתגברת ועולה, אחרי מותו תשש כחה. גם הנר המערבי לא יתן אורו במקודם, צללי החורבן עולים מרחוק . . . והנה הגיע, כי קרו כל האותות האלה לרעה יחד. גורל של שם עלה בשמאל, לשון זהורית לא הלבנה ונר המערבי כבה; נעלו דלתות ההיכל בערב, השכימו ומצאו אותן פתוחות. — גער בהן רבי יוחנן בן זכאי בחזקה, וקרא ואמר: שערי היכל, למה זה תבהילוט, ואנו יודעים שסופכם ליחרב! געה העם בכביה ואמר: לא נתן בית אלהינו לנפול ביד אויב!

ומאומה לא הועיל ביום עברה. נשתו ידי גבורי ישראל, נפלו חומות ירושלים, וגם בחר הבית עלתה אש. ההיכל והעזרה בלהב בוערים; וכשאחזה האש המכלה גם בבית קדשי הקדשים, מהרו גדולי הכהונה לגנו עם מפתחות המקדש וזרקו אותם כלפי מעלה לאמר: הן לא זכינו להיות גזריין נאמנים לפניך הילך מפתחותיך שנתת לנו! אף הם קפצו לתוך האש. יצאה כעין פיסת-ידי ולקחה אותם ואת נשמותיהם יחד.

* על פי מקורים שונים בתלמוד, באדר"ג ובמדרש

ב

מסעודה לחורבן*

בימי הערב שמשו של ירושלים היה בה אדם אחד עשיר ושמו גודע בין הפרושים ותלמידי החכמים, והיה להאיש הזה אוהב אחד נאמן ושונא אחד גדול, ושם האוהב והאויב כמעט אחד: הראשון היה שמו קמצא ושם השני — בר קמצא. והיו קמצא איש נחבא בין הכלים, ועד היום לא נדע מה טיבו; תחת זה היה בר קמצא מודע וקרוב לעם הרומים, שמצודתם פרושה אז על רוב חלקי העולם, וגם ארץ השכנים כבר כפויה להם, באשמת מלכיה ונסיכיה.

ויהי היום ויעש אותו העשיר סעודה גדולה לחשובי ירושלים, כי חג משפחה לו, ויזמין את בני העיר ואציליה בשררה ובתורה. אמר לשמשו להזמין גם את אוהבו ורעו את קמצא; וטעה זה והלך והזמין את בר קמצא. ויאמן הנזמן, כי הלז עושה שלום לו, ולא נטר לו איבה — והלך. והיו בראות בעל הסעודה את בר קמצא יושב בין המסובים, חרה אפו ויגש אליו ויאמר: הרי שונאי אתה טתמול שלשום ומה לך פה ומי לך פה על שלחני? עמוד וצא! אמר בר קמצא: רואה אני כי נקראתי אליך בטעות, והואיל ובאתי — הניחני, ואתן לך דמי כל מה שאוכל ואשתה בסעודתך ולא תפסיד. אמר בעל הסעודה: ואפילו אם תתן לי דמי כל הסעודה לא אניחך בין הקרואים; תפסו בידו והוציאו מחוץ לפתח. כך הלבין פניו ברבים, וגם לא אחד מן המסובים מחה בזה ולא חס על כבודו של אדם.

וילך בר קמצא הנעלב כחרי אף מזה ויאמר בנפשו, לא אקח נקם אך מאויבי זה לבדו, כי אם מכל בני-עמי וחכמי וראשיו. וימהר וישם דרכו רומה ויבא לפני מלכה ואדוניה ויאמר: בני-ירושלים אני העובדך מאז באמונה, אולם היהודים אחי מרדו בך ויאמרו לנתק את כל דברי הברית, אשר כרתו עמך. אמר מלך הרומים: ומי יאמר, שכנים דבריך ואך לא סרה תדבר? ענה בר קמצא ויאמר אל המלך: שלח נא קרבן למקדש ירושלים, ותראה אם יקבלוהו כהניה מידך ויקריבוהו על המזבח! ויצו מלך הרומים מיד לקחת ממיטב עדרו עגל משלש, וימסרו ביד עבדיו ויאמר להם: קחו את העגל הזה והובילוהו ירושלימה והביאו אותו לקרבן על מזבח אלהים לשמי ולשלום ביתי ומלכותי. וילכו המלאכים עם העגל לארץ-דוד ומקדשו, וילך גם בר קמצא עמהם. בדרך התחכם ויטל בהעגל מום בני-שפתים, דבר שלחורת כהני ישראל נחשב לפסול ולתורת קדשי הרומים לא נחשב לפגול, וכך הובא ירושלימה. ברקו הכהנים את קרבן המלך הזר ויאמרו: איך נקריב קרבן אשר מום בו על מזבח אלהינו? אמרו להם החכמים, היראים את חמת הרומים: הקריבו מפני שלום-מלכות; ולא הניחם זכריה בן אנקילוס הקנאי ויקרא: יאמרו בעלי מומים קרבים! אמרו אחרים לפיזים את מלאכי המלך ולהרוג את בר קמצא, כדי שלא ישוב ויספר למלך, שלא הקריבו יושבי ירושלים את קרבנו, לא הניחם שוב אותו זכריה לעשות כן ויאמר: אמנם דמו

* על פי בבלי גיטין

בראשו של זה, אשר בגד בנו ויאמר למסור אותנו ואת קדשינו בידי הרומים, אבל יאמרו ויפסקו מעתה לאמר: מטיל מום בקדשים יהרג ונגרום בזה לידי עוות-הלכה לדורות. הניחו את בר קמצא וישובו מלאכי הרומים עם העגל הבלתי נקרב רומה. ויאמר מלכה ואדונה: נקם אקח מבני ירושלים, שכה חללו את כבודי. ויעל הוא וחיל גדול ארץ יהודה למלחמה. ויהי כי חנה הוא וחילו לפני שערי ירושלים, ויאמר אנסה את דבר המצור הזה ואחריתו לצבאותי. לקח חץ בידו וזרקו למזרח, ונפל להעיר הנצורה; חזר וזרקו למערב — ונפל גם הוא לתוך העיר, וכן עלתה גם לחצו שזרק לצפון ולדרום. וישא המלך את עיניו וירא, והנה נער אחד מבני ירושלים מתגנב לצאת מהעיר, ויצו להביאו לפניו ויאמר לו: עלם עברי, פסוק לי פסוקך מתורת רבך. נבהל הנער והשיב: רק מקרא אחד אני יודע. אמר המלך: ואתה תרגם לי את המקרא הזה. פתח הנער ואמר: כה אמר אלהים, ונתתי נקמתי באדם בידי עמי ישראל. ויאמר המלך: הסירו את הדובר מעל פני. ויחשוב קיסר הרומים ויאמר בלבבו: אלהים של אומה זו מבקש בקנאתו להחריב את ביתו ולשרוף את היכלו ולהוציא בניו להורג, ואומר לקנח ידו בי ושלמתי בראשי בעד מעשי. נפגה ועזב את חילו ויברח לארץ המדבר לבקש שם פתרון אל-קנא, שיחד עם זה גם זוכר ברית. ויעל במקומו אספסינוס-קיסר להצור על ירושלים ולהחרימה, ואחריו בא שימוס לכלות את שארית יהודה.

הלא זה הצורך, שנדחק ונכנס לבית קדשי הקדשים, לקח חרב ודקר בפרכת, והיה הדם שותת ומכצבץ, להטעותו לחשוב כי הרג את אלהים. ויושב הכרבים נושא את עלבנו ולא הרעיש על מגדפו ומחרפו שמים וארץ. תחת „מי כמוך באלים ה'“ קראו: מי כמוך באלמים.

ג

דואג בן יוסף*

דואג בן יוסף היה הילד היותר רך והיותר ענוג בירושלים. במשי הלבישוהו ובארגמן עטפוהו, מינקותיו ואומנותיו לקחו שכר רב במלאכתן. שמרוהו כבבת עין, מלאו רצונו וכל מאווי לבו בכל, ועבדים ושפחות עומדים על המשמר תמיד לשרתו ולא ליתן כל זר לגשת אליו; בכל יום ויום היו כאות אמו ואם אמו, אחותו ואחות אביו, מודדות אותו במפחות ונותנות משקלו זהב למקדש. ומדי שנה בשנה, כאשר הובא לעזרה, היה יום חג גדול לכהנים וללויים ולעם: הקריבו קרבנות אין מספר, לשועי ירושלים ולראשי סנהדראות עשו משתה גדול, ומתנות רבות נתנו לאביונים. אם היתה בריה בעולמו של הקב"ה, שכל כך דקדקו בחייה, ובכל שאיפה וגשמת רוחה, זו היא של דואג; כי יחיד ומיוחד היה ליוסף אביו, אחד מאדירי יהודה ונצר משפחה רמה, ואמו שנים רבות עקרה היתה, בטרם ילדה אותו, ונפשה קשורה בנפש עוללה. וכשצרו האויבים על ירושלים וגברה ידם ורעבה העיר ללחם וכל מזון וכל צדה כלו בכל פנותיה, גם לו נתנו מלוא

* על פי איכה רבה חומא.

בית כסף וזהב במחירם, מבחנתו אמו בידיה כבתי-יענה ותאכלהו אנרים אברים. ועליה מקונן הנביא לאמר: „אם תאכלנה נשים פרים עללי ספוחים“.

ד

חללי חרב וחללי רעב*

כשבא האויב לצור על ירושלים, הקיפה מארבע רוחותיה ולא נתן לבא בה כל אוכל ומשקה, אף גבוריה שבה עמדו ושרפו את כל אוצרות מזונותיה בפנים, למען לא יאמרו הנחשלים שלום לנו. והיו אנשי המלהמה שולקין תבן ושותין מימיו, ובוזה עוד נסו לעמוד נגד הצרים עליהם; אמרו, אם אנשים רעבים וצמאים כחם כך, לו אכלו ושתו כראוי מה יכלו עוד להציל.

היתה שם אשה אחת אלמנה, ולה שלשה בנים גבורי חיל, שהכו תמיד את האויבים אחור, ויתעתדו לצאת עוד הפעם מול התולות בלא צדה ומאום אין בבית. מה עשתה? מהרה ונטלה את בנה הקטן ובשלתו בקדרה ותגש להם, להלחמים, את בשרו לאכול. כשהם משישים את ידיהם לקערה מבלמום הרעב שאחזם, הכירו את אברי אחיהם הקטן, ויתפלג לבנם ויקפצו ממקומם; נפלו איש איש את חרבו ויתקעו בבטנם ותצא הפרשדונה. אף אמם עלתה על הגג והפילה עצמה לארץ ומתה. עליהם נאמר: „טובים חללי חרב מחללי רעב“.

ה

גדיותיך**

נקדימון בן גוריון היה מהעשירים היותר גדולים בירושלים ובכל ארץ העברים לעשרו אין ערוך ולאוצרותיו אין קץ, צדקת סזרונו אין לשער; וכשהיה יוצא מבית ארמונו למקדש להביא את קרבנו בכל יום, „כלי-מילת היו מציעין תחתיו, ובאים עניים ומקפלין אותם מאחוריו“, אחרי דרך עליהם ברגליו.

כשהשיא את בתו המפונקה, פסקו לה אמרכליו ארבע מאות זהובים לקופה של בשמים בכל יום, מלבושיה היו מלבושי בנות מלכים, ועטרה של זהב בראשה, בה שקועים מטיטב אבנים טובות ומרגליות שבעולם. היא גם היתה היפה בבנות דורה; וכשהופיעה בהדרה בחצרות בית-האלהים, כמעט נשבתו העבודה והרוכן, והיו רצים הכהנים ופרחי הכהונה מכל עבר וחכו לאמרי-פיה ולשאלתה כי יעשוה.

וכשנחרבה עיר האלהים, עלו בלהב גם כל אוצרות בית אביה, כל מחמדיה נפשטו מעליה, תחת משי וארגמן אך סחכות לבשרה, והיא מלקשת שעורים מבין טלפי-הסוסים מרעב ומעוני. כך ראה אותה כפופה רב אחד, שידע הודה וגדולתה מלפנים, — הרבר היה בעכו, — ויקרא עליה את המקרא הזה: אם לא תדעי לך היפה בגשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך.

* על פי איכה זומא ועוד. ** על פי בבלי בתוכות ועוד.

ה צ ע ר ה א ל מ *

היתה בבנות ירושלים העדינות ריבה אחת רכה וענוגה, והיא בעלת תום רוח ושקט הנפש. ויכבדו ויחבבו אותה הוריה וכל מכיריה, כבת מרום שירדה לשכון מטה; וכל מי שראה זיו אקונין שלה, היה מרגיש איזה רוח בלבבו, ולא יכול לעשות רע ולחשוב רעה ימים רבים.

ויהי כי נברו האויבים על העיר, קרעו כתנתה של משי מעל בשרה, לבשוה שק עב, פרקו שערותיה הדקות וקשרו בהן חבלים וישימוה בבור, בלי מאכל איש, ויאכילוה רק שעורים. ותשב במצור ימים רבים ללא אור ולא לחם; ותאבד את שכלה, בגופה הרך עלתה חלודה, גבות עיניה פרועות וצפרני ידיה ורגליה כאצל חיה מזדה. לאחר שבע שנים הוציאו אותה לחפשי, ותלך הלוך ותועה כפראית מדברית; ולא היה אדם יודע, אם זכר ונקבה היא, ואם ממין האדם היא. רק בערב, בעת שעייפה מלכת, היתה יושבת על שן סלע והביטה בדומיה חשכה מסביב; ועלה הצער והחריד את כל יושבי מעלה ומטה, ומלאכים יבכיון למראה ההוד שנשתת, יבכיון ויילילו לה.

מ נ ח ס ב נ ע ט י א ר * * *

כורש מלך פרס חרבכל פחת יהודה נסו להקים הריסת הבית לשעה. באה יד היונים להרסו ויד בית מתתיהו נצחה כמעט רגע. עבד כי ימלוך קם להנחיד גבורי ישראל ועריציו. עוד הפעם נתמלאה סאת חטאת יהודה. בא אספסינוס, בא טיטוס ולגיונותיו, והם שבט אף ה'. נסלו חומות ירושלים, חומה אחרי חומה, והלוחמים בהאויבים מנחשלים את עצמם, והיתה יד בנים בבנים. נהרי דם נזולים, הרוגים ומדוקרים בראש כל חוצות, והיכל ה' בוער מכל קצותיו ואין מכבה. תקות עם שלם, מעשי ידי חמש מאות שנה, עולים בלהב . . .

בירכתי הארץ, בשדה רחוק, ששם לא באה עוד יד האויב לשחתו ולא נשמע בו קול מלחמה, חרש איש עברי את האדמה והשור הולך לפניו. ופתאום נתקדרו השמים, אבל כבד אחז את כל היקום והתמודד השור, חדל לחרוש ויפול לארץ ויגער מנהמת לבו; ולא ידע החורש מה היה לו, וגם רוחו הכביד עליו כאבן. ויעבור עליו ערבי אחד ויקרא לו מרחוק: בן עם נדה, סגר המחרשה, נפלה עירכם ירושלים ונשרף בית מקדשכם. ויקרע האיש את בגדיו ויתלוש שערו ויכרע במצוקת לבבו. ויתאבלו שמים וארץ על חמת אלהים כי נתכה. האדם והחי מתמוגגים ביגונם: עד מתי ה' ? עד מתי תשפוך המתך על ארצך ובניך ?

והחמה גשתתקה. על משואות העם עלו דמדומי תקוה ליום רחוק, כי יבוא ובכנפיו

* על פי מדרש איכה רבתי. ** על פי ירושלמי ומדרש איכה וזשאוונדפס ב"העולם" ברלין.

— מרפא. התחילו העננים להפזר לאט, וכמו רוח חדש בא על פני הבריאה. ויקם השור ויתעודד ויחל פתאום לרקוד, הוא עמד על שתי רגליו האחרונות וירם צוארו וראשו, וחודי קרניו הארוכות האירו וירקד בעליצות ובמשיבת נפש, ותעלה האדמה להגליו אבק. והשתומם החורש למראה הזה. והנה קול ברמה נשמע: קטר עצב מלבך, בן-אדם, עתה נולד משיחו של ישראל, מנחם בן עמיאל!

ויקם האיש וירחץ פניו בנחל מים, אשר בקצה השדה, וילך לביתו וימכור את כל רכושו, ויקן בכסף לבדין ומטליות ושאר כלי תשמישים לצרכי תינוקות וירם את פעמיו אל שארית הערים, אשר לא נחרבו, ויעבור בחוצות וקורא: מי יקנה לבדין ומטלית לבנים בעד בן-נולד? שמעה שכנת אם משיח את הרוכל קורא ותאמר אליו: לך אל הבית הזה הקרוב, כי שם ילד נולד ולאמו אין כל. — ויבוא אל הבית הזה, וירא ילד שוכב בעריסה ופניו מאירים וישק לו על ראשו, וישם את כל הכבודה לפניו. ותבא מהר אמו החדרה ופניה זועמים, ויאמר לה: הבאתי לך מתנות בעבור בןך ושימי את עיניך עליו. ותאמר: קח לך את אשר לך, כי מר לי: את בני ילדתי ביום חורבן הבית. ותקלל את היום — ונסתלק האור ונגנז. בכה חבכה בת-ציון על-משבתה, כי גלה ממנה מנחם . . .

ה

בחורבה*

ועשיתם לי משכן, מלך יושב על כסאו והי' ישכון בביתו, בית עולמים. ויבא האיל בעל הקרנים ויגנח בבית שנית ויהרסו ממסד עד הטפחות ויגרש כביכול שכינת האל ממכון שבתה. מאז אבל רב לשמים וליושבי הארץ. שלש טשמרות הוי הלילה; ובבא כל משמר ומשמר ישמע קול אדון העולם יושב ומקונן: אוי לי שהחרבתי את ביתי ואוי להם לבני, שהגליתי אותם מעל שלחני.

פעם אחת הלך רב אחד גדול מגדולי בני התלמוד בדרך ונכנס לחורבה אחת מחורבת יהודה להתפלל. ראה את אליהו התשבי זכור לטוב, בן זמנו של אחאב, יושב נוף על הפתח ודומם. עמד בקרן זוית והתפלל שפי, ועל הקיר לעומתו כמו צל מתנועע, וגם הוא כמתפלל. לפתע נשמעת ב"ק מנהמת כיונה וקוראה: אוי לי ששרפו את היכלי ואת מזבחי הרסו, אוי לי כי נשלו בני ממני ונמכרו לעקר. עמד אליהו ואמר להתפלל: חייך וחיי ראשי, כי לא רק שעה זו בלבד בת קול אומרת כך, אלא בכל יום ויום, בבא בקר וערב ואין קרבן תמיד של בקר ואין קרבן של בין הערבים ובניו של מקום נמקים בצר להם, מנהמת כך. ישבו שניהם על הסף ובכו תרוייהו.

* בעקבות מקור בכלי ריש ברכות.